Контрольный экземпляр

Масса а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ШОАТТА, 30 СЕНТЯБРЬ, 1989 ШУ. ★ № 117 (7775). ★ Мах 3 кеп.

ДИКА БА ХЬУВКЪАМ

Шоашта хьалхашка латта декхараш мамогга дикагIа кхоачашдара ерригa тароnaш оарцагIъяьха къахьегаш ба укх деношка Грозненски района «Советски Россия» яхача колхоза механизатораш.

ХьажкIаш 550 гектара тIа дIайийнаяр цу боахаме укх шера. Царех 150 гектар силосан 400 гектар фунеи ялатан лаьрхIа я.

Агротехнически бокъонаша дIа мадеххара, дерригa балхаш чакхдахарах, хьувкъам ледара боацаш хьахиннай из культура. Фуна лаьрхIа йола гибридни яраш лоаццача юкъа чунийцай, юкъера лаьрхIача хIара гектара тIара 16 центнер а йоаккхаш, планагIа 14 центнер мара йоацача.

ХIанз укх деношка сихбенна ялата яраш чуэцаш ба механизатораш. Колхозе цар лерттIа болх бергбола хьалаш хилийтара йоакхо яьй. Цудухьа сихен дикен чуэцаш а латт хьажкIаш. Болх беш я «Херсонец-200» яха 2 комбайн, 19 автомашинаца, тракторни лафеташца дIакхухь кхай тIара цар чунийцар.

— Фуна йола хьажкIаш хьалкхее атта дац, — йоах колхоза керттерча агронома Гезуев Адлана. — ЧIоагIа къахьега деза царна доал деш. Шоай хан-ханнахьа боарамагIа минеральни удобренеш, гербицидаш кхоачийташ лорае еза, оасара баьцах кIалхара а йоахаш. Иштта уж гIулакхаш чакхдахарал совгIа интенсивни технологех а пайда ийцар оаха уж хьалкхееш. Цудухьа тхо раьза долаш хиннаб хьувкъам а.

Октябра хьалхарча деношка ерригa хьажкIаш чунийца яха лаьрхIа ба укхаза. Цхьа минот яккхац комбайнаша сеца латташ. Комбайна тIехьара тIахьежача гуш да гурматах лафета чу Iочулега хьажкIаш. Уж хьалкхеяьраш я колхоза эггара дикагIйола № 1 йола М. Исраилова кулгалду арендни бригада.

Укх шера 800 тонн хьажкIаш пачхаьхалкхенна дIаяла езаш ба колхоза кхаш леладераш. ХIаьта хIанзлехьа 500 тонн дIаенна баьннаб уж.

Колхоза дирекце, специалисташа доккхал а деш цIераш йоах укх деношка къаьстта хьинаре къахьегаш болча болхлой. Уж ба комбайнераш ЦинцаевгIар Зелимхани Алхазури, шофераш Альбекхаджиев Ханташ, Кутаев Адлан, трактористаш Юсупов Ширвани, Исмаилов Сайпи, Умаев Шайхан, кхыбараш.

Дика вIаштIехьдаьккхад укхаза кхашка къахьегаш боахкача наьха балха а салаIара а хьалаш. ХIаьта, делкъийга кхача уж болх беш боахкача хьатIабахь. Техника ехача, из сиха тоаю, цу гIулакха колхозе лаьрххIа вIашагIъеллача звенос. Цун бехкагIа техника сеца моттиг нийслац.

— Социалистически яхьа итогаш хIара дийнахьа ю оаха, — йоах арендатора М. Исраилова. — Яхье хьалхалаттараштa ахчан премеш тел, кхыча совгIаташца белгалбоах. Из гIулакх чIоагIа дика хет ахархошта. ХIанз хIаравар дикагIа, дукхагIа болх бе гIерт.

Иштта шоай хьинар кхоца деш, массаза а дика къахьегаш ба механизатораш. Цудухьа дика да гойташ дола хьокхамаш а.

Ч. МАГОМЕДОВ.

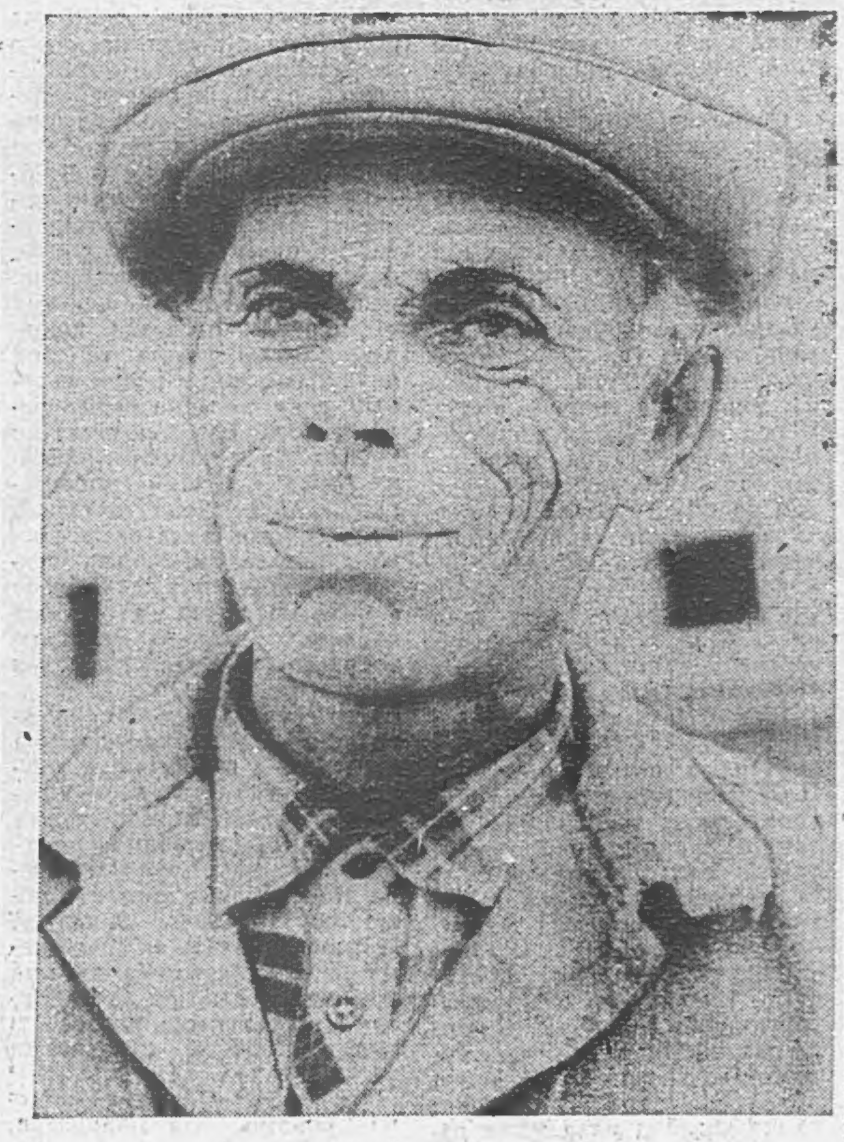

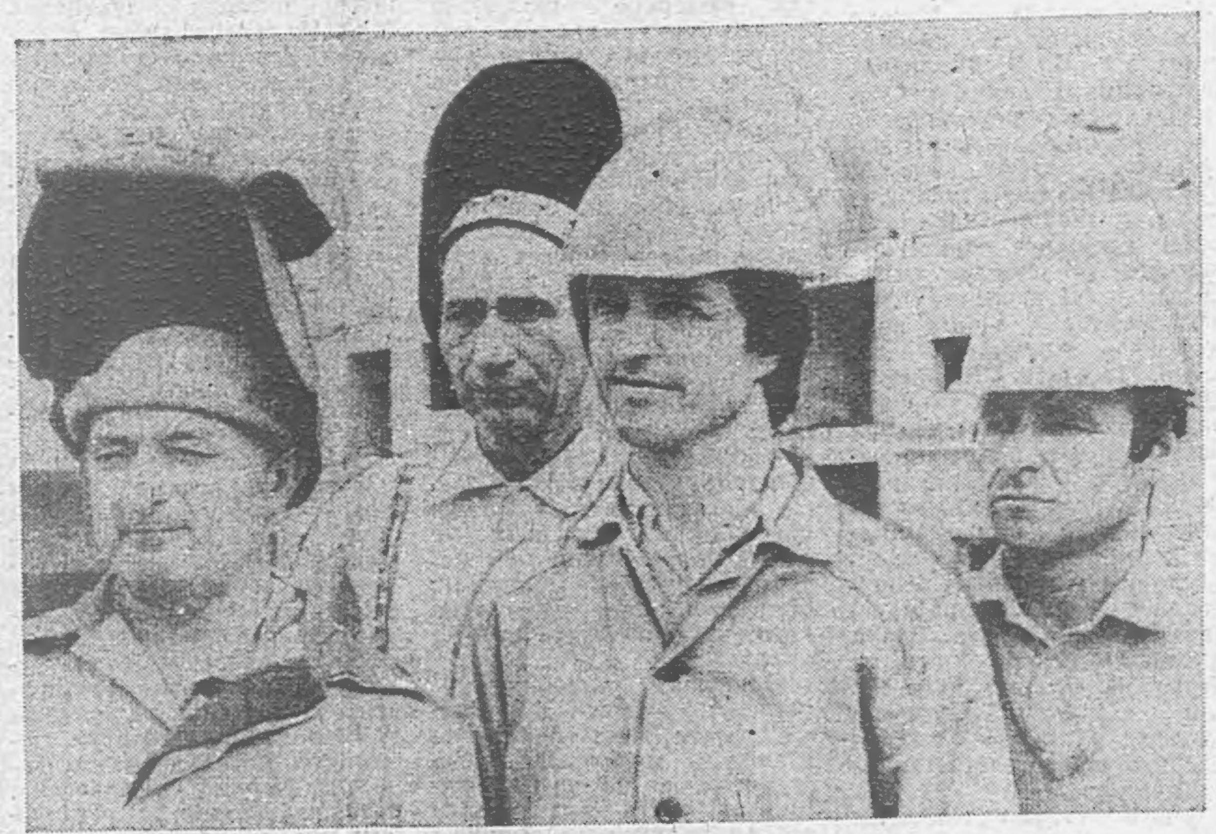

Барттайна бригада

Нохч - ГIалгIай гIишлон управленена чуйоагIача цIеношн деча комбината производственни участкаш, гIишлонхой бригадаш доккхий декхараш тIа а ийца, шерра социалистически яхь а йоаржаянь къахьегаш я укх деношка. Цу яхье хьалхалаттачарех цаI я, массехк орденний кавалера, РСФСР заслуженни гIишлонхочо, къахьегама ветерана Цечоев Иналкъий Абдул-Хьамида кулгалдеча монтажникий бригада коллектив. ДСК меттел ерригача гIишлон управлене а эггара дикагIа лоархIаш йола гIишлонхой бригада я из.

Укх шера Старопромысловски районе монтажникий бригада хьалде доладир наха лаьрхIа 80 квартира хургйола цIа. Пачхьалкхен планагIа из цIа хьалдаь йисте а даьккха, эксплуатаце дIадала дезаш да карара шу чакхдоалаш. ХIанз бригада коллектива деча монтажни балхашка диллача, ноябрь бетта тIеххбарча деношка из цIа хьалдаь йистедаккха мегаш да. Долче, из лоархIаме гIишло йиллача ханал дикка хьалха хьалъяь яргья.

Юххьанца Цечоевца тха вIашагIкхетар хилар ДСК конторе. Бакъда, цу хана цунца къамаьл де вIаштIехьдаланзар. Цхьан сихача гIулакха водаш вар из. ХIаьта а ше дIавахалехьа массехк дош аьлар цо:

— Массара санна болх беш да тхо. МоллагIа тIадилла гIулакх ханнахьа дикен чакхдаккха гIерт. Дисциплина лакха йолаш дика коллектив вIашагIкхийттай бригаде.

Хьадер сихен дикен чакхдаккха монтажникашта новкъостал ду бригадин подрядо а. Цунна юкъе мел воагIар монтажника, дахчан пхьара, сварщика, штукатура говзалаш караерзаянь ва. Цудухьа моллагIа саг тIераваьнна моттиг нийсъелча, болх юкъагIбисац. Цамогаш хинна, е кхы бахьан долаш балха хьа ца веначоа когаметта дIаотта новкъост хул.

Ткъаь итт шу да Иналкъий Абдул - Хьамид гIишлон управлене хадданза болх беш вола. ХIаьта укх тIеххьарча массехк шера бригадир а ва из. Из цу балха хьожавеча хана теркалдир цун балха говзал лакха хиларал совгIа, цIена, принципиальни из хилар а.

Хьехамча а ва Цечоев. Ший йоккха опыт, дикагIйола балха методаш дIайовзийташ цо хьалкхебаь говзанчаш кIезига бац. Цудухьа управлене кагирхой хьехамчашта юкъе дикагIа лоархIачарех цаI ва из. Цо санна кхыча опыт йолча болхлоша а новкъостал ду кагирхошта балха говзал караерзае, тешшаме къахьегама никъ харжа. ХIаьта а управлене хьехамчашта юкъе дикагIа лоархIаш Цечоев ва.

Цох лаьца цхьа масал доаладе а безам ба са. Массехк шу хьалха городера № 9 йола училища чакхъяьккха укхаза штукатуралла болх бе ера Мицаева Сацита. Юххьанца халонаш нийсъелар йоIа. Балхара дIаялара язъяь заявлени дIаелар. Бакъда, бригадира хьехар даь, заявлени юха а яьккха дIахо болх бе йолаелар йоI. Цунна ший низ дIакхоача новкъостал дир Абдул-Хьамида. ХIанз Сацита лакха профессиональни говзал йолаш штукатурщица я.

Бригадира теркама кIал дерригa хила дезаш да: къахьегам вIаштIехьбаккхар, хIаранена хьалхашка лаьрхIа декхар оттадар, коллектива хьашташ дизза кхоачашде хар. Уж ерригa оамалаш шийх йоахкаш хила веза кулгалхо. Иштта ва а ва Цечоев. Цудухьа цун бригадо хIара дийнахьара нормаш 120—130 процентал чухьнахьа йоацаш кхоачашъю.

ЦIенош хьалдеча монтажникий балха тIа шоай бехкагIа цхьаккха тайпа хьовзам ца хулийташ, хьинаре къахьегаши башха дика производственни хьокхамаш гойташи ба электросварщикаш Х. Мисирбиев, В. Курбанов, монтажникаш Х. Зарнев, Р. Исраилов. ХIара сменагIа нормаш юкъера лаьрхIача 130 процент кхоачашъю цар, хIаьта сварочни, монтажни балхаш тIехдика мара хилийтац.

Пхи шу да цу бригаде лакхе вай йийцача Мицаева Сацитас болх бу. Цу юкъа цо толамца караерзаяьй монтажника говзал а.

М. ЧАХКИЕВ.

СУРТАШ ТIА: 1. Бригадир А.-Хь. Цечоев; 2. Электросварщикаш Х. Мисирбиев, Б. Курбанов, монтажникаш Х. Зарнев, Р. Исраилов; 3. Штукатур С. Мицаева.

Автора сурташ.

БИЦЛУРГБАЦ УЖ

Селхан, 29 сентябре КПСС обкоме Дaьхе бахьан Сийлахь-боккхача Даймехка тIем тIа байнарий тайпан цIераши царех дола лоаца хоамаши дIаяздергдолча Нохч-ГIалгIай республикански «Дагалоацама книжка» редакционни коллеге заседани хилар.

Укхаза чIоагIдир редколлеге члений декхараш, 1989 шера балха план, статистически даннеш Iомадара анкеташ, из документ кийчдара памятка. Республика военкомате болх беш я тохкамхой группа. Цу тайпара группаш вIашагIтохаргья республика райвоенкоматий, халкъа депутатий Советий, тIема а къахьегама а ветераний, ВЛКСМ райкомий, советски машара фонда районни отделеней викалех. Банке лаьрххIа счет хьаелла лаьрхIад «Дагалоацама книжка» арадаккха ахча гулде. ХIанз укх сахьате, редколлеге массанегара а дех цу дикача гIулакха гIо дар, советски машара фонде ахча дIахьежадар. № 705 йолча счете. «Дагалоацама книжка» арадаккхара, аьнна белгал а йий.

Редколлеге заседани еча дакъалаьцар «Дагалоацама книжка» редколлеге председатела заместителаша — КПСС обкома идеологически отдела заведующе Г. Х. Эльмурзаевс, тIемен къахьегамен республикански ветераний совета отделене председатела В. И. Филькина.

Р. РУСЛАНОВ.

Шекара свеклай конвейер

ХIанзалца тхьайсача санна хинна Назранерча аьшканаькъа станцена хьалхашкара майда юха а дийнъеннай. Кхеста, дIа-хьа кхувда йолаеннай цу тIа низ болча механизмай маьженаш: бульдозерашта «мерех» йоахка механически белаш, буртоукладчикий йIаьха «зIокаш», тайп-тайпарча транспортерий ленташ. Юххе хьатIа а эза кийча латт вагонаш.

Йолаеннай Наьсарерча кхашка цу пункте хьакхухьача мерзача овлай — шекара свеклай конвейер. Ца хаддаш тараза тIа ювл совхозашкара хьауха царех етта машинаш.

Уж чуэца йолаьча укх хьалхарча деношка а юкъера лаьрхIача хIара дийнахьа 60—70 тонн хьаяхь цига. Бакъонца из болх дIаболабелча-м шозза — кхозза дукхагIа хургба из мухь.

Фу кийчо яьй приемни пункто из хьатIаэцара, хIаьта шекар доаккхача заводашка сихагIа из дIакхачийтара а? Из хаттар дир аз цун заведующега Аушев Iумарага.

— Тха укх коа мел йола техника а механизмаш а тешаме кийчъяь а хIаьта болх мишта бу хьожаш техка а я, аьлар цо. — Цар тIа болх беш бола машинисташ-оператораш а ба дукхача шерашка укхаза къахьегаш йоккха опыт Iоаяь. Лоацца аьлча, тха бехк болаш талха хIама хургдац свеклаш кхеерашта хьалхашка.

Теша мегаргволаш дешаш да уж. КоанаIарашка лабораторни анализех чакх а яьле мара шоай дIахо долча адресагIа дIайолхац шекара свеклаш.

— Делкъийга хIама дуа ха ма йий яр, хIаьта шо хIана къоастадаьд цох? — ях аз лабораторе болх беча маьхкарашка.

— Оаха а «конвейерах» дуъ хIама, — аьнна елаелар царех цаI — Бекова Марем. — ЦаIаш дIабахаб, уж юхабаьхкача тхо а гIоргда.

Ба а бац цар болх кхыметтел делкъа хана мукъача сахьата а сацийта йиш йоацаш: цаI дIайоаллаше а яй цун тIеххьа хьотт свеклаех етта кхыйола машина.

АргIах хьатIаенача машино мел ха йоаю хьож со. Кхьахташ дахьаш шофер Мункаев Эдалбик («Грознефтера» командировке бахкийтачарех ва из) хьачувоаллаше а аз сахьата тIа зем баьчул тIеххьагIа из ший машина кабина чу ховча хана 4 минот яьлар. Цу юкъа машина кузова чура юкъ-юкъера эцаш массехк свекла гале чу а тесса лабораторе хьачуя а, тIаккха тараза тIа уж оза а, эзачул тIехьагIа дахчан урсашца царна тIера лаьтта дIа а даьккха, цIаьхка уж оза а, кьахаташ хьаязде а, журнала тIа анализ дIаязъе а кхоабир маьхкарий — вай йийца браковщица Бекова Мареми цунцара лаборантка Барахоева Тамареи. Вешта аьлча, цу операцена хоадаьча ханал цхьа-ши минот хьалха тараза тIа вахийтар цар Мункаев. ХIаьта тараз озача весовщика Ганиев Аслана а ши минот мара яккхийтанзар цунга. «БУМ-а» ткъамо айьча машина чура свекла Iо а йоассаяь юха кхай тIа вахар Эдалбик. ХIанзарчоа ерригa а 40 автомашина я укхаза свекла хьатIакхухьаш.

Мелла дукха коа уж хьачуяьхкаяр аьнна, ца йоассаеш латташ совлен минот йоаяц царех машино. Тайжа, шаьра болх бу Талдиев Ювназа, Торшхоев Мовсара, Гамурзиев Тамерлана агрегаташа. Эггара чоалханегIа йолча вагонаш йоттача погрузчика тIа болх беча цу коллективе эггара дукхагIа опыт йолаш ва вай вувца Талдиев Ювназ.

Со цига хинначa дийнахьа етта яла йоаллар Аргунерча шекар доаккхача заводе яха еза, хIаьта укх шера эггара хьалха цига никъ хьоргбола мерзача овлех етта ши вагон. Уж дIакхачарга ца хьежаш, хIара дийнахьа сарахьо свеклаех етта массехк машина а йохийт пункто шоай заводе: шекар доаккхача цехий болх сацийта йиш мичай вагонаш цига дIакхаччалца.

Ерригa а укх шера наьсархоша цу заводе планагIа дIаяла езар 25500 тонн свекла я. Бакъда, вIалла кхы хIама деце а уж свеклаш бIаргаяйча ховргда, планал совгIа уж укхазара дIаяхьара дукха совлен вагонаш эшаргйолга. Цу гIулакха машинанаькъа болхлоша хIанззе а кийчо йича бакъахьа хургдар. Из кийчо ца ярах дIадахача шера чIоагIа хьовзам хилар Наьсарерча свеклаш кхеерашта а вай ювца из приемни пункт чуйоагIача Аргунски завода а. Дукха свекла зехьа яйра, дIаяхьа транспорт а йоацаш. Цу тIа дIатIакхачийта йиш яц гIулакх укх шера. Шекарца дувзаденна гIулакх мел лоархIаме да ховш мадий.

М. ЗАНГИЕВ,
тха соб. корр.

Нн. М. З. Демельхановна, С.-А. А.-Х. Сангариевна Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота яларах дола

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

Дукхача шерашка партийни органашка беркате болх барахи общественни вахаре хьинаре дакъа лацарахи Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота лойла:

Демельханова Мария Зеяутдиновнана — КПСС Шалински райкома шоллагIча секретара.

Сангариев Сайд - Адлан Абдул-Халидовича — КПСС Грозненски райкома шоллагIча секретара.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь С. КОЖУХОВСКИЙ.

г. Грозный,
1989 ш. 21 сентябрь.

Нн. С. И. Горянована, В. С. Долбина, А. И. Луганскена «Нохч-ГIалгIай АССР транспорта заслуженни болхло» яха сийлен цIи яларах дола

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

Транспорт дегIайоалаеча доккхий гIулакхаш карагIдувларахи общественни вахаре хьинаре дакъа лацарахи «Нохч-ГIалгIай АССР транспорта заслуженни болхло» яха сийлен цIи лойла:

Горянова Светлана Ивановнана — Гудермес станце диспетчера.

Долбин Василий Семеновича — электроснабжене Грозненски дистанце Гудермесски района начальника.

Луганский Анатолий Ивановича — Грозный станце локомотивни депо машиниста.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь С. КОЖУХОВСКИЙ.

г. Грозный,
1989 ш. 21 сентябрь.

КОММУНИСТ—ХЬАЛХАРЧА МУГIАРЕ

КОЛХОЗИЙИ СОВХОЗИЙИ ПАРТОРГАНИЗАЦЕЙ СЕКРЕТАРИЙ РЕСПУБЛИКАНСКИ СЕМИНАРЕРА-СОВЕЩАНЕРА

Республика колхозийи совхозийи партийни комитетий секретарий республикански семинар - совещани хилар укх деношка Шелковской района «Червленский» яхача колхозе.

КПСС Нохч - ГIалгIай обкома бюро решенега хьежжа, дIахо хьош да юртбоахама продукци дукхагIа яккхара, боахама къахьегамхошта лерттIа социально-бытовой хьалаш вIаштIехьдахара хьакъехьа «Червленский» яхача колхоза парткомеи правленеи Iоаяь политически организаторски балха опыт ювцалген йоаржаелген.

Колхозийи совхозийи партийни организацешта карагIдаьнна къаьстта дика хIама да, перестройка политически методаш караерзае шоаш Iомалуш а кхыбараш Iомабеш а хилар. Иштта, масала, цар юкъедоаладаьд профессиональни, политически боарам а лоархIаш коммунисташта аттестаци елга, альтернативни ларда тIа боахамий, юртбоахама производства отраслий кулгалхой хержалга.

Цу тайпара хержа кулгалхой кхыметтел геттара чоалхане дола производственни дешаш а кхоачашде могаш ба. Цунна тешал ду, пятилетка дIадахача кхаь шера районе кхашкарен фермай продукци йоаккхилга 26,5 процент лакхде карагIдаларо. Юкъера лаьрхIача шера хьахула пайда 12 миллион сом гаргга ба, цу гIулакхо таро лу гIаьххьа средстваш социально-бытовой хьалашта дIаяхийта. Пятилетка йолаелча денз районе 14,2 эзар квадратни метр нах чуIера цIенош хьалдаь хилар белгалдаьккхача кхоачам болаш да.

Цу дерригача гIулакхашка тIеххьарча хана хьалхалаттараш хинна дIаэттараш «Червленский» колхоза коммунисташ ба. Перестройкана керте а баьнна боахама беррига къахьегамхошца цхьана тIеххьарча шин шера цар вIаштIехьдаьлар тIехьаюсаш йола колхоз лакха рентабельни яраштa юкъейоалае.

Производственни кхытайпен гIулакхаш колхоза коммунисташа малагIча методашца кхоачашду, семинаре дийцар колхоза парткома члена, правлене председатела Т. И. Шавова.

Керттердар, цунна хетачох, да, партийни организаце ерригача тIакхувш йолча методашца производства дай болга хоалуш хургболаш колхозхошта кхетам луш хилар, юкъарча гIулакхе толам баккхарах бехктохкам кхетабеш хьалкхебар.

Колхоза подразделеней структура хувцара, кулгалдара аппарат лоацъяра инициатораш хилар коммунисташ. Уйла а еш хьатIайицар цар аренда юкъейоалаяр. Из нийса а хилар, хIана аьлча белгалдаьлар, традиционни колхозни кооперации дегIайоалаеш дукха дика гIулакхаш де йиш йолга.

Колхоза коммунисташа боахама толамех доглазарал совгIа, чIоагIа йоакхо ю станице бахача наьха доалахьара боахамаш дегIадоаладара а. ХIанз Червленне леладеш 800 бежан да, уж доажадара хьакъоастаьй даьгIенаш, наха лу хьайбашта лаьрхIа доакъар, бешамаш.

Колхоза партийни организаце профсоюзни комитетаца чIоагIа барт болаш болх бу, боахама къахьегамхой хьашташ лорадар, дика хьокхамаш гойташ къахьеген салаIеи царна хиланза даргдоаца хьалаш вIаштIехьдахар ший керттера декхар а лерхIаш. Цунах лаьца дийцар семинаре колхоза профкома председатела А. Рогожинас.

Партийни организаце решепеша дикача оагIорахьа овлангара денз хувцамаш дара мел доккха новкъостал дир дийцар ферма заведующе У. Гучигова.

Тахан «Червленский» совхозе мел деш долчох чIоагIа ха безам болаш бар семинаре дакъа лоацаш хиннараш. ХIаьта шоайла а дувцар шоай опытах. Масала, Ачхой - Мартановски «Урожайный» совхоза партийни организаце секретарь Р. Анзаев бIубенна ва, планови заданеш кхоачашъяран тIеххкоачашъяран коллектив оарцагIъяккхара коммунисташа болх мелбалийтаро, шеко а йоацаш боахама балха цIенхаштта кхоачамбоацараш нийсдолийталга. Цунах дар къаьгга хьахьокхаш яр укхазара опыт.

Кхы а цхьа теркам тIабохийташ йола белгало. Малгобекски «Алханчуртский» совхоза парткома секретара М. Точиева семинаре аьнначa тайпара, укхаза ерригача производственни участкашка сихъяь аренда юкъейоалайир. Эшаш йола знанеш йоацаш, хиланза яргIоаца техникаца Iалашбанза болаш, арендатораш тIеххьара гIулакх тоадара фу де деза ца ховш бисар, аренда дIаяккха йийзар. Уйла ца еш иштта гIа баккхарах йиса тIехьаленаш дIа ца йоахалуш кхы а дукха ха яргья.

Семинаре иштта къамаьл дир Назрановски района «40 лет Октября» совхоза парткома секретара М. Тумгоева, Наурски Ленина цIерагIча колхоза парткома секретара Т. Сапожникова. Грозненски Ленина цIерагIча колхоза парткома секретара Х. Хизирова, Урус - Мартановски района «Красноармейский» совхоза партийни организаце секретара С. Кадиевеи кхычари.

Повестка тIа белгалдаьха дешаш дувцарах кхоачамбанзар семинаре дакъа лоацаш хинначар. Нийса а долаш соцам бир цар. коммунисташ дерригача болама хьалхашка. боахама коллектива вахаре. обществе нийслуча моллагIча проблемай застрельщикаш цахилча баргбоацалга. Иштта, КПСС обкома организационно - партийни кадровни балха отдела заведующе А. В. Шаршавых партийни вожакаш тIахьийхар моттигашкарча Советашка хургдолча хоржамашта юкъе хила, хIана аьлча СССР Лакхехьарча Совете хинначa хоржамаша цIенхаштта уйла е боккха кхача лу. Доккхий декхараш, аьлар цо, латт партийни организацешта хьалхашка КПСС XXVIII съезда кийчлуча хана а.

Семинар дIа а йихьар цига къамаьл а дир КПСС обкома секретара С. М. Бекова.

Цо белгалдаьккхар, коммунисташ тахан кхашкара балхаш деча кертте латта безалга. Кхерам тIатоссаш да уж кхоачашделга. Лохача темпашца чуэцаш я боахамашка хьажкIаши генараши, бийдал ца хиларагIа садуийташ хьал да шекар доаккхача заводе. геттара мела лел гурахьа юв культураш дIаера балхаш. Ерригача цу участкашка партийни организацей Iоткъам хоалуш хила беза.

Цу юкъе дакъа лоацаш хиннараштa хетачох, партийни организацей секретарий семинар - совещанес, пятилетка дийлагIча шера планаш кхоачашъяра колхозийи совхозийи къахьегама коллективаш оарцагIъяхара хоалуш новкъостал дергда.

ХРОНИКА

Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума УказагIа издательствай, полиграфе, книжни торговле гIулакхашта йолча Нохч - ГIалгIай АССР Пачхьалкхен комитета председателалла хьожаяьй нов. Махмудхаджиева Тамара Усмановна.

БАРХIАЗЛАГIА ХЕРЖАЧА НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА АРГIАНА ЙОАЦА СЕССИ

ДЕН ПОВЕСТКЕ—НГIАССР МИНИСТРИЙ СОВЕТА ОТЧЕТ

ДОКЛАДАХ ЙОЛА ПРЕНЕШ

Нохч - ГIалгIай АССР Министрий Совета председатела М. А. Керимова 1986 — 1989 шерашка республика экономически социальни дегIайоалаярах йолча докладага ладийгIачул тIехьагIа пренеш дIайолаелар. Дош лу Урус-Мартановски райисполкома председатела депутата **И. Т. Сотниковна.** ЧIоаггIа теркам тIабахийта ладийгIар аз республика социально-экономически даькъе дегIаахарах йолча Министрий Совета отчетага, аьлар цо. Доклада тIа гуш махиллара, отчетни ха Министрий Совета а районнии юртийн Советий исполкомашта атта хиннаяц. Цар шоай отчеташ йир Лакхехьарча Совета сесси гаргагIертача хана. Моттигерча Советийн пачхахьалкхен предприятейн бокъонаш шеръяро, царна дукхагIа кортмукъале яларо, арендни гIулакхаш юкъедоаладаро, цу кIийлен тIа къахьегамхой лаьттан дай баро, кулгалдара методашта демократизаци яро цхьан оагIорахьара аьттув беннаб республика экономика дегIайоалаеча а социальни даькъе а цхьаьца хувцамаш де. Къаьстта зелуш да уж юртий социальни инфраструктуре, цу даькъе тха район а йолаш. ДукхагIа капитальни вложенеш дIахьожаю оаха нах баха фусамаши соцкультбыта объекташи хьалъеча. Иштта, укх тIеххьарча шин шеран ах шера хьалдаьд 50 эзар квадратни метр хула нах баха цIенош, бIаьннел совгIа ба райцентре коммунальни квартираш дIанийна дезал, культура, унахцIено лораяра, халкъа дешара учреждененей, гIулакхаш дара сфера материальни база шеръяра тIаберзабаь болх дIахо хьош ба. Нах бахача моттигашка хин, газа, электроэнерге сетеш шеръяра, радиофикации телефонизации яра тIадерзадаь балхаш даьд.

Кхыча оагIорахьара хьежача, цхьайолча позицешка гIулакх тоа ца даларал совгIа, кхы а вогIа хулаш латт. Цох лаьца дийцар халкъа депутатий районни а юртий а Советий сессей отчеташка. Оаха гучадаьхар тхоай балха тIа дола цIенхаштта кхоачамбоацараш: боахам во лелабара, шийна тIадилла гIулакх цхьаккха бехктокхам боацаш леладара, дисциплина телхаяра, гIулакх тесса дитара, боахама кулгалхойи специалисташи мела хилара факташ, из бахьан долаш кхоачаш ца еш йисай цхьайола юртбоахама культураш (шекара свеклаш, генараш, баьцадараш) хьалхедара а пачхахьалкхенга йохкара а, иштта гIишлош хьалъеча а оттадаь декхараш.

Министрий Совета гIишлон отдело организаторски болх ледара бар бахьан долаш, сона хетачох, къоаста ца деш дисад сихха къоастаде дезаш хинна лоархIаме дош — гIишлон организацештеи шоай доалахьара цIенош хьалдераштеи эшаш йола материалаш хилийтар. Кирпишк, хIаьта укх тIеххьарча хана цемент а ца хиларо массехк бетта соцадир гIишлон балхаш, тIехьаьхар лоархIаме объекташ хьалъе йолаялара а эксплуатаце дIаялара а планаш.

Отчетни юкъа производства эффективность лакхъеча, республика къахьегамхой хьал-таро тоаеча даькъе цхьаьца балхаш даьд Министрий Совето, аьлар цул тIехьагIа къамаьл даьча депутата **М. Ш. Тепсуркаева** — Ачхой-Мартановски района «Новосельский» совхоза бригадира. Аз из ях, тхоай районе социально-экономически программа кхоачашъеча этта хьал дагалувгаш. ДIаяхача юкъа дукха даьд соцкультбыта а производственни а объекташ хьалъеча. Цхьабакъда, сона хетачох, тахан дувца эшац карагIдаьннарех, лоархIаме да пайда ца эцаш йисача таронех, вай республика экономика дIахо дегIайоалаярах дийцача.

Шийтана кийч а яьяр, тIа а ийшар XII пятилетке район социально-экономически даькъе дегIайоалаяра программа. Из могайир Совмина отделаша а республика Лакхехьарча Совета Президиумо а. Цхьабакъда, цхьа кIеззига ха яьлча тамашийна хIамаш хила доладелар цу программаца: планера дIаяьккхар цхьа объект, моллагIъяр сопайир, кхоалагIчунна лимит таанзар, йиълагIъяр хьалъяра ха тIехьаяьккхар, хIаьта цхьаяраш дIайоайир. Из деррига а дир программа чIоагIъяьчул тIехьагIа. Кийчъьяр объекташта лаьхIа майдаш, дIаяьхар къаьна яле а. хIанз а пайдане йола зданеш.

Сона хетачох, республике эттача хьала чIоагIагIа влияни е а районашта дукхагIа новкъостал де а йиш йолаш я Министрий Совет. Аз дувцар гIишлон материалех — кирпишках, хьунах, цементах, кхычарех — да. Материалаш ца хиларо бокъонца юхатетт соцкультбыта объекташ хьалъелга.

Республика социально-экономически даькъе дегIаахарах йола отчетни доклад, аьлар КПСС Назрановски райкома хьалхарча секретара депутата **А. А. Мякиева**, шин тайпара уйла яйташ я. Шеко яц, белггала болх баьб цу хьакъехьа, экономически реформа дIадехарашка хьежжа цхьадола хувцамаш хиннад халкъа боахам дегIабоагIача. Цунца цхьана, перестройко яххача бесса карагIдаьннарий мах бича, практически гIулакхаш къоастаянза йисача проблемащен кхоачаш ца даьча наьха хьаштащен вIашкаоттадича, этта экономически хьал чIоаггIа техкача дика гучадоал, Министрий Совета балха тIа доккхий гIалаташ долга. Дуккхача хьокхамех кхоачашдаьдац пятилетка декхараш, промышленности юртбоахами дегIахара боарамаш лоха да, къоастадеш дац халкъа образоване, культура, унахцIено лораяра дукхха а дешаш. Садуаш да нах кхачанца, халкъа эшача товарашца Iалашбеча даькъе этта хьал. Сона хетачох, уж деррига кхоачамбоацараш нийсдалара керттера бахьан да ширъяьнна методаш, стериотипаш, субъективни оценкаш, цхьайолча хана низагIа кабинетни соцамаш тIаэцарга шийца дола Министрий Совета балха стиль. Министрий Совета балха тIа долча цу тайпарча кхоачамбоацарех духхьашха дувцап.

Ховш ма хиллара, республике эггара ирагIйолча проблемашта юкъе я наха болх бе моттигаш хилийтара проблема. Из къоастаяро дукхха а негативни гIулакхаш дIадоахаргдар. Цу даькъе боккха лоархIам болаш я къахьегама ресурсех пайда эцара тIаерзаяь программа. Министрий Совето дукха соцамаш тIанийцад цу хьакъехьа. Мишта кхоачашдеш да уж? Цкъа-дале, цу соцамашка гуш дац уж балхаш малагIча наькъаца, маца а хьан а де деза хьахьонха комплексни гIулакхаш. ШозлагI-дале, оттаяь программа кхоачашъяра тIехьара Министрий Совета тIахьожам боацаш ба.

Трибуна тIа ва Шалински района «Южный» совхоза директор депутат **Х. Г. Багашев.** Министрий Совета балха результатий мах беш, цо аьлар, уж перестройка чулоацама а хIанзарча ханна а жоп луш дац, аьнна. Тхона, депутаташта, хIаьта общественностах вIалла дувпа а мича деза, укх тIехьарча ханача кхачалца хайнадац Российски Федераце 73 краяна, областана, автономни республика селлара воча хьале йий. МоллагIболча хьокхамга хьежача, вай республика е тIеххьарча моттиге, е цхьа мугI лакхагIа, эггара дикагIа хилча цхьаннахьа юкъе мара хилац.

Хьаьзаргба вай, масала, телефонни бувзам. Дукхача шерашка бувзама производственно - технически управлене керте латтача, тха районагара НГIАССР Лакхехьарча Совета депутат волча А. З. Ханта ше харжархошца къамаьл деш, дукхаза дош тийнад районерча телефонни бувзамга лерттIа болх байтаргба яхаш, из да, дара ханаш а йийхай. Цхьабакъда, шераш дIаух, цо ше дента дош кхоачаш ца деш. МалагIа тешам а сий а долаш хургва Шалински района харжархошта юкъе цу тайпара кулгалхо?

Министрий Совета чуйоагIача республикански органаша дукхача шерашка къеста ца еш ют город Аргуна лоархIамегIйола проблемаш. Уж я хицен йIовхалцен Iалашо яр, зене хIамаш дIакъестаю гIирсаш хьалдар. Уж дешаш къоаста ца дича город дIахо яха йиш йолаш яц. ХIаьта из шеръярах вIалла дувцалга а дац. Шерагара шерага ший ханнахьа къестадац город Iанга кийчъяра дешаш.

Кхы дикагIа хьал дац районерча кхыйолча нах бахача моттигашка. Къаьстта, хIанз шозлагIа укх трибуна тIара а долаш, дувца лов сона, Мескер-Юрта хий диллара. Цу юрта шозза е кхозза хинпровода разводящи сетеш ехкай. ХIаьта гIишлонхой шоаш ца баьча балхах ахча дIа а ийце, объектера дIаболхар, разводящи сетешка хий дIа а ца кхоачийташ. ХIаьта лаьттах ехка турбаш мукхъюар, из бахьан долаш цхьаннена бехк баьбац.

Кооперативни болама цхьайолча проблемех дийцар Грозный яхача станце локомотивни депо машиниста депутата **В. Г. Маманкова.** Цунна хетачох, цу даькъе харцонаш кIезига яц. Вай дерригача доакъошка беба а баьб, дIачIагI а баьб къуйи базархойи, аьлар цо. Ди тIехьа дукхагIа хулаш йоагIа цхьаккха хIама хьакхоллаш йоаца кооперативаш. Цар дукхагIча даькъе пайда эц кхыча наха хьадаьчох, экономике долча кхоачамбоацарех, дукхача наьха къахьегамах. ХIама яккхар — духхьал из да царна дагалаттар. Хьаьзаргъя вай, масала, кооперативни такси. Цу кооперативо, кIаьдда аьлча, цун цхьаьца дика оагIонаш яле а, бокъонца дIакхаьллай пачхахьалкхен такси. Нагахьа санна хьалха такси лоаллачоа чаь пелах доагIар делча гIулакх дIадерзаш хиннадале, хIанз хьовла можарг тIабиллача маькхах доагIар делча а кхоачам хилац. ХIаьта гIулакх дара культурах вIалла дувца а дезац. Машиннаькъа вокзалерча города доазонашка дIа-хьа бига безача нахагара 10 сом а кхы дукхагIа а ахча доаккх цар.

Машиннаькъахой къахьегамен бытен хьалаш тоадарца дувзаденнача цхьадолча дешаеш дийцар депутата. Ледара къестаду локомотивни бригадай машинисташта телефонаш оттаяра, уж балха дIакхувлара, царна, чуIе фусамаш хьалъяра а квартираш ялара а дешаш.

Карабулакерча Кирова цIерагIча колхоза доярка депутата **З. З. Газдиева** ший къамаьл хетадир Сунженски район экономически а социальни а даькъе дегIайоалаяра проблемашта. ШийтталагIча пятилетка кхаь шеран ах шеран промышленни продукци тIакхетара боарамаш 53 процент лакхагIа дар XI пятилетка цу юкъа хиннарел, хIаьта юртбоахаме — 60 процент лакхагIа. Цу ханна 13 промышленни предприятена юкъерча кхаьнне продукци арахецарен поставкаш ярен планаш кхоачашйинзар. Эсала латт районе къахьегам вIаштIехьбаккхара Iилман формаш юкъейоалаелга. Цхьайолча предприятешка ширъяьнна оборудовани дукха я. Ледара къестаду кулгашца хьаду хала балхаш кIезигдара дешаш. ТIехьа ца йоахаш къоастае езаш я кхачан, чуIе фусамаш хьалъяра, рынок халкъа эшача товарашца Iалашъяра проблемаш.

Боккха теркам тIабохийт хIанз капитальни гIишлош хьалъяра. Нах баха цIенош хьалдара планаш кхоачашйой а, квартираш эшарий аргIа лаьгIлац. ДIадахача кхаь шеран ах шеран шоай доалахьара цIенош хьалдара наха еннай 699 лаьттан участка. цхьабакъда цу юкъа хьалдаьраш 123 цIа мара дац. Керттера бахьан — гIишлон материалаш чIоаггIа ца таари ссудашта лимит ца хилари.

ЧIоаггIа воча хьале я унахцIено лораяра, халкъа дешара, культура учреждененей материально - технически база. Цкъа мо дуккказа плане хиннад Алхасте яхача юрта, Нестеровская. Орджоникидзевская яхача станицашка школаш а Троицке амбулатори а хьалъелга. Цхьабакъда, Советий сессеша планаш тIанийначул тIехьагIа республика ведомствашa — Госагропромо, Госплано хувц уж, хьалъе лаьрхIа цхьайола объекташ плана юкъера дIайоах, хIаьта из чIоаггIа Iаткъ район социально -экономически даькъе дегIайоалаяра.

Цул тIехьагIа къамаьл дир КПСС Нохч-ГIалгIай обкома хьалхарча секретара **Д. Г. Завгаева.**

Тахан вай сесси мах бе безаш я республика правительства балха. Вай уйла е еза из мах массе а оагIув чулоацаш, Министрий Совета балха эффективность объективно хьахьонхаш хилийтара. Сессе выводаши цо баь махи, шеко а йоацаш, боккха политически лоархIам болаш хургба, хIана аьлча даь дайначун итогаш а еш гаргарчча хана санна перспективе а правительства бергболча балха программаш кийчъяра ларде оттаргба из.

Цу деша хьакъехьа шоашта хетараш дувц депутаташа. Дувцаш дар дIахо а хьош са безам ба белгалдаккха, сона хетачох кIоаргга балха анализ а еш шоашта критика а еш дола къамаьл вайна хеза доацилга. Доклада тIа керттерча даькъе ювцараш статистически даннеш я. Хаьдда бе безача балха, этта хьал тоадара де дезача гIулакхий, дикагIча оагIорахьара радикальни хувцамаш дара йола программа яц из. Цо, сона хетачох, хьахьокх къаьнарча стереотипий хьисапе уйла еш хилар.

Шоана ховш ма хиллара, дукха ха йоаццаш парте областной комитета пленуме дийцад республикерча общественно-политически хьалах дола дош. Пленуме дакъа лоацараш берригаш а цхьа уйла йолаш бар из хьал цхьалха доацаш. цхьан тайпара доацаш хилара. Цу тайпара хьал оттаро, эггара хьалха, цIенхаштта тIехьадитад экономика дегIайоалаяр, ира латт чуIеча цIеной проблема, тIехьадисад медицински гIулакхаш делга, халкъа образовани, кхачан продукташ, халкъа эша товараш, наха ду гIулакхаш кхоачамболлаш дац. ЦIенхаштта экономически, социальни, политически тIехьадисар хьахьокх итташ эзараш къахьега йиш йола нах общественни производстваш юкъе эза ца хиларо. Къахьегамхой чIоаггIа сагот деш ба эттача экологически хьала, зуламашца лоаттабу къовсам, къаьстта спекуляцеца, кхаш нйдарца, социалистически рузкъа лечкъадарца лоаттабу къовсам мела хилара.

Дика кхетадеш да уж а кхыйола а проблемаш къоастаелга цIенхаштта йола экзамен хинна партийни, советски, пачхахьалкхен органашта, республика правительствана дIаоттаргйолга. Тахан массанена хов: перестройка дIайолае енна ха чакхъяьннай. Из дерга, вож дерга яхаш дувца хабараш а доацаш гIулакхаш, духхьал практически гIулакхаш да тахан кулгалдеча кадрай болх бизза хьахьокхаш, вахар радикальни кердадаккхара влияни е царна ховш хилар хьахьокхаш дараш.

ХIаьта уж гIулакхаш вай республике, хала хете а, дика лелац. Дагадохийта безам ба са гулбеннарашта, Нохч-ГIалгIайчено Российски федераце цхьадолча лоархIамерча хьокхамашка эггара тIехьара моттиг дIалоацаш хилар: чуIе цIенош хьалдара дIайохийтача госкапвложенешта, чуIе цIенош, школаш, дарбан учреждениеш хьалъяь яхара, розничнии товарообората. Из список дIахо яхьа йиш я. Духхьал даIала деза,, новкъостий, дукхха нах вахар тоалургхиларах тешам байна болга, хIана аьлча вай решенеша шераш доах кхоачаш ца еш.

Цу хьале республике уж гIулакхаш хиларах бола бехк парте областной комитета тIерабаккха а ца гIерташ вай цIенхаштта бехк баккха боагIа тIехьадисар дIадаккхара практически гIулакхаш де дезаш йолча Министрий Советах, «готта» моттигаш бIаргагуш хила деза. хоза йоаца тенденцеш дукхагIа ца хулийташ.

Деш дар, хала хете а, гаьнна цу тайпара дац. Вайна кхерам тIаттаб бIарчча хьанийцача пятилетка заданеш кхоачаш ца еш йиса мегаш. Къаьстта халача хьала тIа да капитальни гIишлош хьалъяр. Дуккхача хана эггара чIоагIагIа тIехьадуса боахама дакъа да из. Карарча шера гIишлош хьалъяра планаш алхха 50 процент мара кхоачашъяьяц. Республика правительства оттаьяц капитальни гIишлош хьалъяр, промышленность, кхыдола доакъош кIалхардахара йола хаьдда программа, Iалашдаьдац гибкий инвестиционни политика массе оагIорахьара чакхъйоаккхилга, цIенхаштта кхоачамбоацараш долаш да хIанз а.

Сона хац цу дерригнех фу хет Министрий Совета председатела заместителашта новкъостагпта К. С. Салтахановна, Т. У. Махмудхаджиевна, цхьабакъда сона хетачох, шо раьза хурга мотт сона, цу тайпара гаьндаьнна тIехьадисар дIахо вайта лоалургдац. Тоъаргда хоза хабараш, цар тела аргIанара дешаш. Со кIоаргга тешаш ва вай республика хьалхашка латта моллагIа декхараш кхоачашде могаргдола кадраш йоацаш ца хиларах.

ДIахо къамаьл даьчо теркам тIабахийтар агропромышленни комплекса проблемашта. Таханарча дийнахьа, аьлар цо, шура йоккхилга кIезигденнад. Дукхача боахамаша пачхахьалкхенна дохани оалхазараши, кхыйола продукци дIаялара планаш кхоачашъяц. ТIехьадусаш латт хьажкIаш чунийцалга, гурахьа ялаташ дIадувлга.

Мела дегIайоагIа торговли, бахача наха бытовой гIулакхаш делга.

Цу дерригнеша хьахьокх цу доакъошта кураторaш болча Министрий Совета председатела заместителаша нн. А. И. Воронкина, Н. И. Айдинова шоай карайолча доал дара органашкара биззача боараме радикальни экономически реформа кхоачашъелга хьадехаш ца хилар, влияни яц экономика къахьегамхошта эшарашкахьа ерзаяра.

Республика правительства теркам тIабахийта беза массе моттигашка пачхахьалкхен, къахьегама дисциплина чIоагIъяра, порядок оттаяра, социальни нийсхон принцип лелаяра, гражданий правосознани лакхъяра боккха лоархIам болаш йолча Советий балха. Министрий Совето гIо дац практически гIулакхашта йола Советий влияни чIоагIъяра. Из дика хьаьокх кадрашца беча балха тIа нийслуча кхоачамбоацараша. Поселковни юртен Советий исполкомий председателашта юкъе кIезига бац хIанзарча хано дадехарашка хьежжа боаца председателаш. Цар балха тIахьожам ца хиларах законагIа йоацаш расходаш, лечкъораш, кхыдола зуламаш хул.

Цхьайолча моттигерча советски органашта хац халкъа депутаташтара болх эффективно лелабе. цар хьиэр айде. ХIаьта ховш ма дий тахан Советий кара дизза Iаьдал хилар юхаметта оттаде, цар общественни функцеши полномочеши шеръе езаш хилар.

Министрий Совета председателах н. М. А. Киримовх дувцаш къамаьл даьчо белгалдаьхар цун гIулакхаш, опыт. Цунца цхьана цо теркам тIабахийтар Министрий Совета председатель нахаца гIожа хилар, тайп-тайпарча негативни гIулакхашпа къовсам мела лоаттабеш хилар. ТIадиллача гIулакха бехктокхаме йолча кадрашкара доагIар лерттIа хьадехац цо, из къаьстта дика гучадьлар лаьтт чу такха зулам хиннача хана а цига баьха нах кхычахьа баха ховшабеш а. Кхоачамболлаш де доагIар дац ший заместителий, министерствай а ведомствай а кулгалхой персональни бехктокхам лакхбара, этта хьал дIадаккхара хоадам боллаш дола гIулакхаш чакхдахац.

Тахан вай республика, дIахо дувц Д. Г. Завгаева, вай беррига мохк а санна, парте Центральни Комитета сентябрьски Пленума решенеш практически кхоачашъе йолаеннай. ХьатIадоагIача шера октябре хургIйолча XXVIII съезда кийчо е йолаяьй. Цу юкъа дукха хIамаш де деза, вай гIулакхаш меттадоладе, кердача пятилетке бIубенна болх бергболаш кIийле кийчъе еза. Из керттера декхар кхоачашдеш деррига низаш тIадерзаде. къахьегама инициатива шерра никъ хьабела беза. Съезда накъадолхаш даьхача толамаша хьахьокхаргда мел дика кийчъенна я вай ерригa кадраш, перестройка доккхий декхараш кхоачашде мишта могаш ба уж.

Дукхха болх бе безаш ба республика халкъа боахам хозрасчетага баккхара кийчъеш. Цо вайна хьалхашка оттаду чIоагIа чоалхане декхараш: Iилман ларда тIа массе оагIув чулоацаш производительни низаш дегIадоаладара, къаьсткъаьста отраслеш, предприятеш дегIайоалаяра прогноз Iалашъелга, договорни поставкаш нийса лелаелга, лакхача боараме къахьегама, производственни, технологически дисциплина лоатталга, къаьстта теркам тIабахийта беза экологически хьал радикально тоадара де дезача гулакхашта.

ХургIйолаш я СССР халкъа депутатий шоллагIа Съезд. Республикански а моттигерча органашка а хоржамаш. Наха вайгара дIадехар нийса да. ХIаьта вай ха ца йоаеш позитивни хувцамаш делга Iалашде деза.

Сона хетачох, вай сессе, Министрий Совета отчет критика а еш йийцача, республике перестройка процессаш бIубенна дегIайоалаелга Iалашдара дола гIо хургда.

НГIАССР правительства адресагIа сессе трибуна тIара цхьаьца критически замечанеш йир «Автоспецоборудование» яхача грозненски завода токара депутата **В. А. Качкас.** Цо Министрий Совета кулгалхой М. А. Керимови К. С. Салтахановни бехке бир карарча шера г. Грозне наха чуIе фусамаш хьалъяра дIахьожаяьча капитальни вложенеех 40 процент ярех мара пайда ца эцарах. Старопромысловски районе больница, «Ипподромный» яхача микрарайоне школеи аптекеи. Ленина проспекте библиотека, машиннаькъа вокзале гостиница, кхыйола объекташ хьал ца ярах. Депутата хетачох, квартираш эшарий спискаш оттаяра порядоки цхьан сага йоагIача майда нормеи хувца еза. Нийса дац, аьлар депутата, дукхача шерашка предприяте болх баь саг, цуннеи цун дезалаштеи 6 квадратни метрал кIеззига дукхагIа майда кхоач аьнна бахьан а оттадаь, очереде ца оттавар. Цу ханна, керда хьанийцача болхлошта квартираш лу хIаранена 12 квадратни метр кхоачаш. Цу деша, доагIа а доагIаш раьза бац нах.

«Грозненский рабочий» газето ший оагIонашта тайптайпарча рубрикашка кIал язду вай столица город Грозне санитарни хьалах. Цхьабакъда дикалгахьа дола хувцамаш хилац. Сона хетачох, хург а дац, нагахьа санна предприятей коллективаша улицаш цIенъяра нийса йоаца практика дIа ца йоаккхе. Завода болхлой чIоагIа раьза бац цу гIулакха. ХIара предприяте городе лостам бара эша отчисленеш ю моттигерча бюджете. Хьажа деза вай, мел рузкъа эш лаьрхIача службаша, кооперативаша, предприятей СТК-ца цхьана, город санитарни даькъе цIенъяргйолаш, цунга хьежжа моттигерча бюджеташка отчисленеш ергья оаха. Со дог тийша ва, предприятеш раьза хургъ из де.

Къамаьл деш ва Ачхой-Мартановски района «Лермонтовски» яхача совхоза механизированни отряда начальник. СССР халкъа депутат **Л. Захаев.** Тха отряде, аьлар цо, бархI саг ва, уж массе а шоай оамалаш а йолаш, шоайла тара а боацаш нах ба, цхьабакъда, тхо массава гаргаозаш ба вай даьй лаьттанцара бола безам, из кхы а хозагIен дикагIен хилча дега салоIам беш бола безам. Оаха, подрядагIа болх бе а лаьрхIа, нийцар 800 га лаьтта да, цу тIа оаха хьалкхею ялата лаьрхIа йола хьажкIаш. гуракьа дIадувш дола ялаташ. Тайп-тайпара, аьттув болаш-боацаш, хаоттамга хьежача эргаш дена шераш дар уж, хIаьта а, гIулакх ишта дале а, кIал ца диса гIертар тхо. Цо таро елар мехнизаторий алапи лакхде. Хоалуш тоалуш доагIа цар вахарера хьалаш.

Тхоай проблемаш а я тха. ДIадахача шера 500 эзар сом совгIа маьхе бола пайда эца вIаштIехьадаьлар тха, боккъалдар дийцача, хьахулаш бола пайда дукхагIа а хила тарлора, боаггIача боараме, тоъаргйолаш тхога техника хиннаяларе. Аз ювцараш я Т-150 яха гусеничнн ход йолаш а МТЗ-80 яха чархаш йолаш а йола тракторaш, комбайнаш, царна эшаш йола оатхалаш, макхаш, погрузчикаш, иштта резина, аккумуляторaш. Тха доалахьа йола техника геттара тиша я, из бахьан долаш гаьна даьлар хьажкIаш чуэцара а гурахьа дIадувш дола ялаташ дIадера гIулакх.

Со волча, со депутат хиларах тарра, дукхха нах боагIа цхьаьца шоай гIулакхаш а дахьаш. Уж гIулакхаш лаьтта даларах, ссудаш эцарах, е гIишлон материалаш яларах лаьца да. Иштта, фусамашца, берий бешамашца, унахцIено лораярца, хица Iалашо ярца, газ чуйилларца, наькъаш дахкарца дувзаденна дешаш да царна юкъе. Царех моллагIдола дош ханнахьа къоаста ца деш дитар бахьан долаш къахьегамхой боаггIаш раьза боацаш хилара хьалаш хьахул. Сона хетачох, республика Министрий Совета, цун кулглхоша уж дешаш къоастадеча хана наьха бала, гIайгIа, хьашташ теркал а деш беррига низ тIабахийта беза.

Цул тIехьагIа къамаьл даьча НГIАССР чурча гIулакхий министра, депутата **П. П. Чернышова** долчча тайпара дийцар республике зуламаш дарца эттача хьалах лаьца. Укх шерарча 8 бетта республике эттача хьало хьахьокх, берригача мехка, бIарчча хьанийцача, цун юкъара йола закономерносташ. Цу юкъа дукхха-дукхагIа хиннад юкъарча зуламе гIулакхий таьрахь, къаьстта дукхагIа да геттара во долча зуламий таьрахь. Кхелета болча кагийча наха юкъе дукхагIа зуламаш деш долча белгалдаьккхад, 25 процент дукхагIа зуламаш даьд цхьаннахьа балха а така а боацача наха, 19 процент дукхагIа бехктокхамга эзаб хулиганство лелаяь бола нах.

Пайда эцар духьа деш долча зуламий темпаш лакха я, къаьстта, пачхахьалкхенни гражданийн доалахьа болча боахама деш долча къоалий, нах бовхьаш, наха низаш деш долча зенача гIулакхий. ХьинарегIа дийрза къоастаде вIаштIехьдаргдоацача хьале да гIаьрахойи «теневой экономика» дельцашцарен вIашн дола бувзамаш а иштта. хьалхагIе а вIаштIехьдаьккха кийчдаьча зуламий дегIадар а. Зуламхой милицел дукхха дикагIа технически Iалашбаь хиларах хила тарлу «рэкет» геттара сихха дегIайоагIаш йолга, шоай зуламе гIулакхаш деча хана кхыметтел электронни техниках пайда эц цар.

Республике геттара шера даьржад спекуляци лелаелгеи къоалаш делгеи гIулакхаш. Республике белгал а даь, дIаяздаьча зуламе гIулакхашта юкъе цу тайпара долча уголовни гIулакхий боарам 20 процент лакхбеннаб. Хийца дохкаш а доацаш, дIахула а даь, цул тIехьагIа шоай балха моттигашка маьхагIа хьа а нийца, дефицитни товараш а дохкаш, спекуляци яр бахьан долаш лийцаб центральни универмага. «Орбита» яхача тика, города цхьацхайолча ресторaний болхлой. Царгара дIадаьккхад цхьа эзар совгIа шуша чешски пиво, хIамаш ютташ йола порошок, сигареташ, паюсни Iов, иш. кх. дI.

1989 шера алхха хьалхарча ахшера гучаяьхай 40 совгIа уголовни бехктокхамца оза тарлуш, 40 эзар сома маьхе дола товараш, хийца дохка а ца дохкаш, дIахьуладаь хинча моттигаш «Оптовик», «Прилавок», яха операцеш чакхйоахача хана, хьежача 352 торгови точкашка 160 чу уголовни е административни бехктокхамга оза йиш йола торговлен правилаш телхаяь моттигаш гучаяьхай. ХIаьта, госторгинспекце йолаш йолча штатни аппарата е кхыйолча тIахьожам лоаттабеш йолча службаша цу тайпара нийрча гIулакхаш белгалдоаккхаш йола материалаш хьожаяьяц органашка. Геттара чIоагIа цецвоаккхаш я къоал дарах е спекуляци лелаярах долча делашка хьожаш йола судебни практика. ДукхагIча даькъе, гIод техе е исправительни балхашка хьожавийя, дуг цар уж.

Эггара чIоагIа нах раьза бац зуламашта юкъе керда лостам ийцача, хIама яьккхар духьа наха гIелал лоаттаеш лелаеш долча гIулакхашта. Бакъда, тахан уж кхыча тайпара дийрзад: кооператорашкаргеи арендаторашкаргеи ахча даьккха, наха кхерам тIатесса, цIераш теха, техника е гIирсаш хьалакдаь Iап зуламхой. Шоаш харцахьа даьккха дола ахча «IоцIенде» гIерташ, кооперативашта юкъе баха уж гIерташ хилара факташ белггала гучаяьннай. Рэкетирех кхераш алхха кооператораш хинна Iац. Рэкета духьала отта кийча хилазар общество ше а.

Милице болхлошта, оалаш ма хиллара, шортта бе болх ба. Цхьабакъда, мел сиха из болх баь, чакхбаккха, тха карагIдаргда ала йиш йолаш вац со. Цхьабакъда, тхоашта могаш дар толамца тхо деш долча майрра ала йиш йолаш ва со.

Къамаьл деш волчо анализ йир тахан хулаш дола зуламаш дIадаржара бахьаний а уж хьахилара хьалий а.

Къахьегамхоша зуламе гIулакхаш тIаэцаш ца хилар дегIадарца цхьана, хьалакьхинна, ехай правовой, финансови, договорни дисциплинаш. Къоалаш дукхагIа де баьннаб нах. Боахам боаггIача боараме лелабе ховш хиларах хьахиннараша мадарра гучадьхар цу даькъе нийслуш дола кхоачамбоацараш. Ревизионни аппарат кIезигъярах догдахьа хинна результаташ кхыча тайпара я. Зуламхошта керда тароеш елар кооперативни средас а. Правосуди гуманизаце наькъа тIа яьккхара тIанийцача курсо зуламхой набахтенашка чубоххарца ювзаенна йола бехктокхамга озара сфера дукххаза кIезигъяь хиларга доаладир вай. Болх бе а баха моттигаш а хилара цхьаккха тайпара гаранти йоацаш. колонешкара нах арахийцар.

Цу геттара хала долча хьалера кIалхарадовлара никъ — перестройка наькъаш тIеи милицепара юкъ моттиг тоаярцеи ба, вешта аьлча, перестроечни процессаш сихъярца, экономикагара дIадоладенна ерригача общества унахцIено тоаярца. Правоохранительни система лелаяра дукхагIа ахча ца хьожадича дарагдац вай. «Зуламе гIулакхашца лоаттабеш бола къовсам цIенхаштта чIоагIбарах» лаьца СССР Лакхехьарча Совето тIанийцача соцамо дIа мадеххара, цунца дувзаденна де дезача гIулакхий комплекс оттае декхарийла да вай. Дукха даьсса хабараш а дийца, цунца ювзаенна заседанеш, кхы а тайп-тайпара мероприятеш чакхйоахаш хилара кеп ца увттаеш, из соцам тесса ца бисар да уккхаза керттерадар.

Зуламе гIулакхашца къовсам лоаттабара ерригсоюзни къаман программа лоархIаме йолга массанена дика ховш да. Зуламашта профилактика яра программа вай республике а хила еза, хIаьта тхо из кийчъеш а да. Цу гIулакха Iалашо е езалга а цхьаккха тайпара шеко йоацаш да. Халкъа, общественa, пачхахьалкхена зуламаша деш долча дукккача зенел дукха пайданегIа да — моральни а материальни а даькъе — цу гIулакха хьожадаь ахча дIадахийтача. Ховш ма дий, дарегIа йола юстице езагIа йолга. Зуламашца къовсам лоаттабара дIадохийтар, оаха лерхIачох, лаьрхIача порядкагIа социально-экономически дегIаахара планаш тIа къаьстта белгалдаккха деза.

КПСС Грозненски райкома хьалхарча секретара депутата **Х. М. Витушева** критика йир республика Министрий Совета тIанийца решенеш кхоачашъяра мела тIахьожам лоаттабарах, кхоачамболлаш кадрашкара хьа ца дехарах. 1985 шера, аьлар депутата, тха дехарах «1986—1990 шерашка Грозненски район экономически социальни дегIайоалаяра кхы тIа а де дезара» хьакъехьа лаьрхIа соцам тIанийцабар Совмино, цхьабакъда ше тIанийца решени кхоачашъелга вIаштIехьдаккханзар правительство.

Оаха массехказа предложени яьяр районе бувзама узел вIаштIхьъяьккхара, тхо дIакъа лоацаш а долаш из дош шозза дийцар Министрий Совете, цхьабакъда тхо раьза долаш хоадамболлаш соцам тIанийцанзар. Цхьатарра шин шера кхоачашъеш яц «Молочный-1» яхача совхоза лаьтташка яь промышленни свалка дIакъовлларах Министрий Совето яь решени, из бахьан долаш Октябрьское яхача юрта баха нах леткъаш дукха каьхаташ ух.

Карарча шера 3 августе Побединска юрта Совета территоре тIа мохк аьгар, зе хилар нах чубахача цIеноштен производственни объекташтен. цигарча дуккхача наха чаьтарашка бийсаш йоах. Цхьабакъда мохк агарах хатар хиннача царна новкъостал дарах бола соцам 30 августе мара тIанийцанзар Министрий Совето, бутт гаргга ха яьначул тIехьагIа. хIаьта кхоачашбе безарашка 11 сентябре мара хоам банзар. Дукха хIама ца эшаш ши бутт дIабахаб, хIаьта тахханарча дийнахьа а къоастаданза да баха нах гIишлонматериалашца Iалашбара дош. Мела болх бу, кхоачашбара ханаш белгал а йоахаш Министрий Совета соцам шоашка дIабеннача «Чеченингушагропромпроекта» проектировщикаша а.

Тхона ховш доацача бахьанех Министрий Совето къоастадеш дац районни центр хьаяра дош, района службаш город Грозне 4 административни районе я, районе оперативно кулгалдара геттара йоккхий халонаш духьальувттаю цу гIулакхо.

41 нах бахача пунктех тхо долча газификаци яьй 14-на. Ерригача оагIонашкара йоагIаш районе гIолла газопроводаш чакхйоал, хIаьта а юрташ газификаци ца еш юс. Уж дерригеи кхыдолеи дешаш къоаста ца деш дус нн. А. И. Воронкина, К. С. Солтаханова, Н. Н. Айдинова, А. А. Мальсагова бехках, хIана аьлча уж дешаш къестаде дезаш йола министерстваши ведомстваши цар кара я. Цудухьа аз предложени лу Министрий Совета болх удовлетворительни боацаш лархIа.

ГIулакхий анализ еши халкъа депутатий Советий эггара хьалха кхоачашде деза дешаш белгалдоахаши, оаха мах бу районе эттача социально - экономически хьала гIеттара чоалхане долчоа санна мах бу оаха, аьлар Гудермесски горисполкома председатела **Х. С.С. Садыкова.** Карарча шера гIулакх кхы а ирденнад, Ножай-Юртовски Веденски районашка хиннача стихийни хатара тIехьаленаша района сагот деш хиларах, цигара кхо эзар совгIеи Гурьевски областера 150-и дезал тIанийцаб.

Хьал иштта оттара бахьанех цаI да района социальни сферана кхоачам болаш средстваш хьа ца хецар, из бахьан долаш дешархой дешара моттигашца Iалашбара тха районо тахан республике тIеххьарчул хьалхара моттиг дIалоац. Иштта хьал да здравоохранене, культуре, жилищно - коммунальни боахаме.

Социальни сфера дегIайоалаяра хоалуш Iаткъ кооперативнии индивидуальнии деятельность. 520 саго дакъа а лоацаш, тахана районе болх беш я 72 кооператив карарча шера гIулакх даьд 700 эзар сома.

Цхьабакъда района низашца кхоачашъе йиш йоаца проблемаш я, уж кIезига а яц. Из эггара хьалха района керттера больница, юрташка газификации водоснабжении ца хилар. Хинеи газаи источникаш йолаш я, цхьабакъда уж плана юкъейоалаелча чакхдаккха магац. Цунца бувзам болаш оаха дех Министрий Советага 1990 шера лаьрхIа план оттаеча хана тха дехар теркалде.

Профсоюзий областной совета председатела депутата **Г. Г. Олейникова** дийцар Министрий Совета отчета тIа къахьегамхой вахара хьалаш дувцача моттигах.

Болхлой класс, къахьегамхой, аьлар депутата, чIоагIа раьза бац экономика еча перестройкана. Къахьегамхоштеи цар дезалаи чIоагIа Iаткъ эггара чIоагIагIа эшача товарий дефицит айлуш латтар, кхачани жилищнии проблемай ирал лакхлуш латтар, кооперативни болам телхабар.

Керттерча кхачани промышленнии товарашта минимум белгалйоаккха маьхаш хила деза, пачхахьалкхен органаша цIенхаштта тIахьожам лоаттабе беза цу маьхашта. ДукхагIдола маьхаш оттаде а чIоагIде а бокъо республикана ма еннайий, тIаккха шоай йоагтIача органашка гIолла маьхашта тIахьожам лоаттабе а цун кара ма дий. Из иштта хилча, оаха дех потребительски/ рынке лакхлу маьхаш совцадар. Республика профсоюзаша Министрий Советана предложени лу коартола, сомий, баьцадаарий продукцена рознични маьхаш оттаде.

Цхьаькха а да. Республике псевдокооператораш дукхаболга, хоалуш да. Промышленни производстве, юртбоахаме. гIишлош хьалъеча, наха эша гIулакхаш деча хьинар долча, инициативни наьха низашца оттадаь пачхахьалкхен маьхаш а расценкаш а йолаш хьаеча производственни кооперативашца цхьана, наха ца зувш дисац кооперативни боламе цIенхашттара кхоачамбоацараш, дукхагIболча кооператорий балха спекулятивни оамалаш лакхлуш латталга. Тайп-тайпарча торгово - закупочни кооперативаша, розничнии торговни сеть йоассаю, хан дола маьхаш а овттадий уж товараш юхадохк. йолаш йола дефицит геттара чIоагIа а еш.

Оратора дIахо дийцар республике къахьега могаш бола нах материальни производстве чуэза хилара проблемаех. Балха моттигаш ца хилар бахьан долаш да вай экономически а социальни а даькъе кхоачамбоацараш хилар. Административни методашца из проблема къоастае гIертарах хIанзалца хIама хиннадац. Из болх йоаггIача тайпара экономически а социальни а даькъе Iилман проработка йолаш бац.

Сессе къамаьлаш дир иштта ВЛКСМ Нохч-ГIалгIай обкома хьалхарча секретара депутата **Л. А. Касаева**, «Электроинструмент» яхача назрановски завода слесаралекальщика депутата **А. М. Котиева.**

Дийцача дешах соцам тIанийцар сессе.

1572 яхача автоколонне дукха ба шоай хьаьналча къахьегамца коллектива сий лакха лоаттадеш бола къахьегама ветеранаш-водителаш.

Предприяте толамаш дукхагIча даькъе карагIдаьнна да партийни, профсоюзни организацеша, администраце коллектива болх лерттIа вIаштIехьбаккхарах, къахьегама ветеранаша, толашагIболча водителаша шоай опытах кхычарга хоам а беш, хьаьнала къахьегарах. Царех ба коммунисташ Гирзишев Султан, Лазерев Борис, Мудугов Ахьмад, кхыбараш.

Автоколонне меттел, ерригача транспортни управлене эггара дикагIа лоархIаш вола водитель ва кхо орден лелаеш вола коммунист Гирзишев Султан.

М. ЧАХКИЕВ.

СУРТА ТА: автоколонна водителаш С. Гирзишев, Б. Лазарев, А. Мудугов.

Автора сурт.

НАЬХА ХЬАШТАШ КХОАЧАШДАРА

Вай общества демократизаци ярца, перестройка шерра яржаш латташ хиларца дувзаденна хьахиннай къахьегама коллективай советаш. Цар кхоачашде деза къахьегамхой хьашташ, командно-административни системана кара ца бохийташ уж лорабе беза цар. Уж гIулакхаш дара ши шу хьалха вIашагIъеллар «Грознефтеоргсинтез» производственни объединене а къахьегама коллектива совет. Цхьабакъда, из вIашагIйоллача хана а цIенхашттара кхоачамбоацараш нийсдалийтар укхаза.

Масала, цу гIулакха лаьрхIа конференци а ца еш, сихбенна вIашагIъеллар совет. Боккъалдар аьлча, цунна юкъебахар объединене ерригача подразделенешкара викалаш. Цхьабакъда, хоржаш бараш массанена дIа ца бовзийташ хержар уж. Цудухьа царех шоашта хеташ дар, СТК харжа уж мегаргба е бац ха йиш хиланзар къахьегамхой.

Къахьегама коллектива председателалла хержар объединене меттел ерригача республике а цIнхеза вола В. И. Ленина цIерагIча Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода болхло, вокхагIвола оператор Н. И. Ведерников, цун заместителаш хилар объединене генеральни директор В. И. Гречко, профкома председатель К. А. Михин. Формага диллача-м из нийса дац ала йиш яц. Цхьабакъда, къахьегама коллектива совет шин кара а лаьца, цунна кулгалде волавелар профкома председатель. Правила а хинна дIаэттар укхаза профкомен къахьегама коллектива советеи заседанеш цхьана елга, цига дукхагIча даькъе дувцаш дараш а профсоюзни дешаш хулар.

Цхьа моттиг нийсъеннаяц совете хоадамболлаш дола шин дешаш къестадеш заседани хинна. ДукхагIйолча хана коллективана а ца ховш администраце детташ дола приказаши еш йола распоряженеши дIатIаехк къахьегама коллектива совета председатела. Цкъа дале из нийса дац, шозлагIдале совет шин лоIаме яц, цунга хаьтта хIама а доацаш, шийна товш дар леладу администрацес.

Лоацца аьлча, хIанз укх сахьате къахьегама коллектива хьашташ кхоачашдара йола орган а хинна дIаэттаяц СТК коллектив. Ше де дезар деш яц из. Къахьегама коллектива совета шин инициатива ца хиларах, боахамеи партийнии органий кулгалхоша яхаш дар мара цо ца деш хиларах, коллективе лоархIаш яц совет. ХIаьта паччахьалкхен предприятех (объединенех) долча СССР Законо йоккхий бокъонаш ма еннайий СТК коллективана. Царех цо боагIача хьисапе пайда эцаш хилча къахьегамхошта юкъе снйдолаш хургьяр из.

Кастта хургья отчетно-хоржамий конференци. ЦIенхашттa кийчо е еза цу гIулакха. Цу даькъе керттерлар да объединене керда хоржача къахьегама коллектива совете хоржаш йола кандидатураш предприятейи организацейи къахьегамхоша шерра ювцар. Цу юкъе болхаш хила беза каралаьца гIулакх дизза чакхдоаккхаш бола, инициатива йола принципиальни нах. Къахьегамхошта эшар-дезар фуд а ховш, цар хьашташ кхоачашде могаргдола башха-дика организатораш хила беза уж.

Къахьегама коллектива совето дизза кхоачашде а дезаш, хьалхашка латта декхараш дукха да. Цу даькъе керттердар да объединене коллектива балха тIа овлангара денз перестройка елга, административни методашкара экономически методашка довлар, чурча хозрасчетагIа йолча положенега цIаьнха а хьажар, предприятей, подразделеней коллективаш шоай лоIамегIа хулга шердар, боагIача боарамагIа къахьегама коллективашта фондаш дIахьежаяр. ХIара предприяте коллектива шин къаьстта йола баланс а, банке шин счет а хила езилга дIадех вахаро. ТIаккха дикагIа хургда бухсоцаш балха тIа хьахулаш дар. Цунга хьежжа дукхагIа хургда болхлоша нийду алапеш, ахчан премеш, долче, лакхлургба болхлой материальни безам.

Тахан совета коллективана хетадала йиш яц цун балха тIа нийслуш дола кхоачамбоацараш къахьегамхоша ца зувш дус аьнна, бехктокхаме бе-башха а ца хеташ цо шин болх белга дIахо къахьегамхоша ловргдац. Наха хьалхашка шин юхь а йолаш, сий а долаш из хургья, нагахьа санна цар дIадехарашн шин декхарашн дизза кхоачашдеш из хуле.

А. ЗАМИДОВ.

Нов. С. И. Саидовна «Нохч-ГIалгIай АССР заслуженни экономист» яха сийлен цIи ялярах дола

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

Экономика даькъе доккхий гIулакхаш карагIдувларахи общественни вахаре хьинаре дакъа лацарахи «Нохч-ГIалгIай АССР заслуженни экономист» яха сийлен цIи лойла **Саидов Салман Исмаиловича** — СССР Агропромбанка Ачхой-Мартановски района отделене управляющена.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь С. КОЖУХОВСКИЙ.

г. Грозный,
1989 ш. 21 сентябрь.

Профсоюзаши производствои

Перестройкаца гIа нийсбеш

Перестройкаца цхьана гIа боахалга — из да тахан вай вахаро профсоюзни организацешта хьалхашка увттаду декхар. Профсоюзий позицеш ледара хилара тешал деш я вай мехка цхьаццанахьа хула забастовкаш. Застойни заман дуккхача шерашка профсоюзех. шоай лардера дIа а яьнна, административни шолгIараш а хинна дIаэттар, болхлой оагIув хьаллацара, цар хьашташ теркалдара деш хIама дацар. Духхьала из бахьан долаш хьахилар предприятешка, заводашка, боахамашка къахьегама коллективий Советаш, дукхагIча даькъе профсоюзий декхар да цар кхоачашдер.

ХIанзарча хьалашкарча къаман политика хьакъехьарча парте политика платформа проекта тIа да профсоюзий хьакъехьара укх тайпара дешаш: «Республикански паччахьалкхен органаш хьаяра нийсса хьажа деза РСФСР территоре тIа болх беш йолча партийни организацеша хан-ханнахьа КПСС конференцеш е тараш лехача бакъахьа яр, республика коммунистий балха овлангара дешаш тохкарг а долаш.

...Цу наькъагIа яха мегаргьяр профсоюзаш, комсомол, кхыйола общественни организацеш».

Цу дешаша тешал ду къахьегама коллективий вахаре профсоюзий лоархIам айбара партийни органаш мел гIайгIа ю.

Дукха ха йоаццаш Ермоловски ДОКе хиннача отчетно - хоржамий конференце хьагучаьхар профорганий балхацара дика а во а оагIонаш. ХIанз хулаш йолча отчетно-хоржамий конференце башхалонаш миштай аьлча, цкъа-дале, уж чакхьювл СССР халкъа депутатий хьалхара съезд хинначул тIехьагIа, хIаьта, шозлагI-дале, царгара, профсоюзашкара хьадехараш а хIанз кхыча тайпара цIенхашттагIа да.

Профсоюзера отчеташи хоржамаши массаза а хиннай коллектива. хIара профсоюза члена вахаре бехктокхаме лоархIаш. ХIанз, 19-гIа партийни конференци хинначул тIехьагIа, профсоюзни организацешкара хьадехараш а доккхий да. цар позицешка хьежжа хила деза цига гуччахьа вай кхоачамбоацарех. къоастаянза йолча проблемаех деш дола къамаьл а. Тха отрасле йоккхагIчарех предприяти лоархIаш я тха комбинат. Отчетни юкъа профсоюзни организаце болхлошта юкъе бу организаторски болх чIоагIбе. производствера цар хьашташ лораде, къахьегамах лур, из лорабара, балха. вахача царна эша, салаIара хьалаш тоаде гIерташ хьаера. Цудухьа коллектива толамаш хоалуш дикагIа да. Масала. укх шера бархI бетта 4762 эзар сома маьха товарни продукци арахеца езаш хиннача. арахийцар — 4778 эзар сома маьха я. Къахьегама овсарле 107 процентага кхоачаш лакхьяьй. Бакъда, хьокхамаш кхы а тIех хила йиш йолаш дар. Масала. 1988 шера план кхоачаш ца еш йисар. Цун керттера бахьан — оборудовани тиша. къаенна, шин ха яьккха яьнна хилар, цунца дувзаденна болхлой алапеш эггара лохагIча лагIа тIа даьлар, къахьегама овсарле лохъелар. телхар коллективера психологическ:: хьал. цудухьа ДСЦ цеха профком массаза а болхлой коллектива хьал довзаш, эшар лохаш хилар.

Цехий, участкай начальникий, мастерий болх Iа зийча, цецвоаккхар цар. Царгара мел ювлача ледарлоний цхьа бахьан продукце дукхала мара, цун дикала цхьаккха тайпа тIайгIа йолаш уж ца хилар, къахьегама а технологически а дисциплина цар теркал ца еш йитар, масала, отчетни юкъа ДСП цехе прогулаш еш йоаяь балха ха 100 сага балха ди дар, хIаьта цамогаш хулаш тIераьнна ха хIара болхлочун сих 16 балха ди хилар. ЦIенхашттача лазарах цамогаш хулаш бола нах 40 процентага кхоач.

ХьалхагIа отчетно-хоржамий конференци яьча хана профкоме верригa a 9 саг вар, хIаьта царех шиъ балхара дIа а ваьнна профкома юкъерабаьлар. Бисараш М. Газыбаев, А. Дадаев, А. Мусаев, М. Имадаев, А. Ясаев, Л. Забурунова, М. Дачаева ба. Царех профсоюзни вахаре, заседанешка хьинаре дакъа лоацаш ба М. Имадаев, А. Дадаев, А. Мусаев, Л. Забурунова. Бакъда, М. Дачаева цамогаш хулаш заседанешка нийслуш яц.

Профкома шерьъяьча заседанешка дувцар тайп-тайпара дешаш: комбинат гуйран-Iан замалахьа болх бара кийчъелга, къахьегам лорабелга а болх бара хьалаш мишталд а, нах цамогаш хилара бахьанаш тохкалга, ДСП цех капитальни осмотр яра кийчъелга. социалистически яхьа итогаш елга, «ПрофессегIа дикагIвар» яха цIи ялара, продукце дикала, кхыдола дешаш дувцар.

Къахьегача наьха балха, быта, салаIара, унахцIенон е йоаггIа йоакхо яьй. Масала, отчетни юкъа соцстраха чотагIа 135 путевка еннай болхлошта санаторешка, курорташка шоай могашал меттаоттаяра, хIаьта царех 20 процент производстве хьалхалаттарашта поощрене хьисапе мах боацаш. 80 совгIча сага спецталонаш еннай, царех 10 процент — мах боацаш. 10 сага еннай туристически путевкаш. материальни гIо даьд 171 сага, царна деннад ялх эзар совгIа сом ахча. Премеш еннай общественни вахаре хьинаре дакъа лацарах, авари йоацаш болх барах, производства культура лакха лоаттаярах профсоюзни актива. Профкоме ахчах болхлой берашта пионерски лагерашка дахийта 300 путевка ийцар отчетни юкъагIа.

УнахцIенонна дика доацача хьалашка болх бечарна нормашка хьежжа спецкхача, спецшура лоаттаяьй, спецбарзкъаши кхы эша хIамаши хилийтай.

Ерригача цехашка йолаш я балхара баьлча лувча душевойш, шин сменагIа болх беш я бIайха кхача болаш йола буфет комбината коа хьакхухь маьхк, болх беш я шура а кхыдола хIара денна эшаш дола кхачан товараш дохка ларек н. кх. дI. Проходной йолча болхлошта лаьрхIа хьайниллай сомий - баьцадаарний тика, Профкомо даим тIахьожам лоаттабу торговлеи юкъарча кхачани учреждeней балха. Укх шера май бетта денз комбината болхлоша проходной уллув йоаллача тика чура нийду маша даьтта, кхыйола продукташ. Коллективни договорага хьежжа болхлошта доагор а лу, пенсионерий а йоакхо ю бахача эша гIулакхаш лоаттадеш.

Шоашта цIенош хьалдеш боахкача болхлошка гIишлон материалаш йохк, ДСП, бIоагIий, тховна тIа тоха ардакхаш, шифер, цемент. Профсоюза XVIII съезде ше яьча доклада тIа ВЦСПС Председатела нов. Шалаева белгалдаькхар, профсоюзни организацеша хIара предприяте болхлошта бытовой гIулакхаш делга вIаштIехьдаккха дезаш хилар. Комбината баланса тIа я тха болхлой чубаха 200 ведомственни квартира. Отчетни юкъа комбината капитальни ремонт яьй 16 квартира йолча цIенна, иштта заводской территоре тIарча медпункта. ХIанз хьалъяь йоалаш латт газовой отоплени а йолаш берий бешяслн, укх шера хьалъяь а яргья, газ а чуюлларгья Старый поселкерча 5-ча корпусе.

Хьалдеш латт 12 квартира йола цIенош, царех цхьадараш эксплуатаце дIаденнад хIанзле а, хIаьта вожаш тIехьадаьннад вай республике Iалама зуламаш дийннадаь, гIишлон материалаш цига дIаяхьийта йийзар. Из бахьан долаш тIехьадувлаш да бани а берий комбинат а хьалъелга. Къахьегам вIаштIехьбаккхара прогрессивни формаш юкъейоалаяра кхыча ДСП, заводашкара арендни подряда опыт йовза а, Iомае а, юкъейоалае а езаш да тхо. ХIанз тхога йолча даннегIа аренда аьттув болашагIа я, бригадни подрядал.

Хетаргахьа, администраце а керттерча специалисташа а из гIулакх тIехьатетта дагIац.

КПСС XXVII съезда М. С. Горбачева белгалдаькхар, профсоюзий декхар — из сага вахар да, цун ерригa дегагIоз а йоакхонаш а тIехьа, аьнна. Цун маIан да вахара дешаш — наьха къахьегама, унахцIенон, быта, салаIара — кхоачашдеча хьинаре, тIагIертта, гIулакха тIехьа къахьега декхарийла я профсоюзаш. Цу дIадехарашка хьежжа комбината профком хIара дийнахьа болх беш я къахьегама сага йоакхо еш, цун хьашташ лорадеш. Цу хьакъехьа администраце а профкомо а тоъал болх баьб. Комбината гIонна болча боахама къона доахан, 25 сиргIа тIакхийттай, уж хIанз чуоттаяь кхоабаш я. ДIахо а доахан дукхагIа хилийта лаьрхIад оаха.

ХIанз администраце а профкомо а список оттаяьй чуIеча фусамий хьал тоаде дезача болхлой, юрта Совета исполкомага дош дIачуденнад шоашта цIенош хьалдара царна лаьттан доакъош хьакъоастадар дехаш. Из дош чIоагIа низткъала да хIанз, хIаьта а оаха тхоай тIахьожам лоаттабу цу деша.

Башха дика дац тхо долча къахьегам лорабара хьалаш. Дуккхача наьха могашал лаьгIъеш а садуаш а да ерригача цехашка латта производства оборудоване деш дола таташ, цар наьха давлени айю. профессиональни лазарех цамогаш хулийт, йолаш йола наушникаш йоккхий а йоахкае хала йолаш еза а я. Иштта да цехашкара хьал. Нагахьа санна, комбината территорех аьлча из унахцIенонна зуламе йолча производстваца лархIа еза дукха ха я. Укх коа я мочевина-кIув (боалоз) боаккха бийдал, цунца 46 процентага кхоачаш азот да, хIаьта цу амнака хьажагIа садаха дезаш ба болхлой. Мочевина лоаттае складской емкосташ хила еза дукха ха я.

Уж тайпа декхараш да-кх тахан Ермоловски ДОК профсоюзни организацена хьалхашка латтараш. ХIаьта болхлой хьашташ, цар бокъонаш лораелга, перестройкаца бусташ гIа боахалга профсоюза сийлен декхар да.

М. ТАЗЫБАЕВ,
Ермоловски ДОКа профкома председатель.

Журналиста блокнота тIара

ЦУ ШИЙЛАЧА ДЕНОШКА

Нохчий а гIалгIай а къамаш мехках дахарах цар лайнача халонех дукха дийцад аьнна хетадала мег. Бакъда цу бIаьхача наькъах мел дукха вай яздарах лайна бала, гIайгIа йийца варгвац. Сона дагаягIац из ха. Со Казахстане ваьчарех ва. Хетачох, хIанзарча вайнаьха къама юкъе доккха дакъа дIалоац «казахстанцаша». Уж хIанз кхийна, шоай дезалаш болаш нах ба. Массе а хана уйлаш еш да тхо: фу бахьан долаш тIаденнадар вайна из Iазап, аьле? МалагIча бехках дисар тхо берал доацаш? Таханалца уж хаттараш жоп доацаш да.

Вешта, кхы а цхьа хIама дар са чIоагIа ха безам болаш. Мишта дар-хьогI вай доацача цу кхойтта шера вай мехкара лахар? Фу хувцаденнадар? Фу дувцар вай лоалахой хиннача кхыча къамех болча наха?

Мочкъий - Юрта яхаш я Ревенко Наталья. Къона йолча хана, Украине моцал эттача шерашка цигара хьабаьхкачарех я из. ГIалгIашта юкъе баха Iохайшар Ревенковгiар дезал. Дукха бар цу хана гIалгIай юрташка цу тайпара моцалах къалхарбовлар дукхьа баьхка нах. Безаме тIанйбора уж гIалгIаша.

Моцал дIаяьлча цхьабараш юхабахар шоай мехка, вешта, дукхагIбараш-м вайцига бисар, укхаза шоай дерригa вахар дIа а хетта.

Наталья колхозе балха яр, Iаьси леладеш. ТIом болабеннача шера кхийна йоI яр из. ДагадоагIа цунна уж бирса шераш. Цо дувц:

Февраль бетта юрт йизза салтий бар. ХIара улицах латтар салтий машинаш. Хотта болча моттигашка наьха коара хьадена гIадамаш Iодехкадар цар. ХIара цIагIа массехка салте посте оттаваьвар.

Нах Iобигалехьа цхьа ди хьалха юрта гIолла говрбаьрий чакхбайлар. Бакъдац, йоахар цар, дувца къамьлаш. Цхьаккха саг цхьаннахьа а вугаргвац йоахар. Сабаре хила, аьлдитех ма теша яхаш, цIогIарч хьекхар.

23 феврале Iуйрийнна са хилалехьа со ферме дIаяхар. Юрта йисте уллар ферма. Iаьсашта доакъар луш массехк сахьата гайра со цига. Соца болх беш хинна гIалгIай кхалнах хьа ца боагIаш говш бар. Цу гIулакха цец ювлаш йоалар со.

Юххера а, кхы сатоха ца могаш, юрта яхар со.

Гаьннара хозаш дар юрта цхьа хIама хиннлга. Берий, истий цIогIарч. массе а моттигашка Iеха меца доахан — ладувгIа хала хIама дар юрта даьллар.

Тхо дахача коа а латтар салтий. Царца хинна капитан хьалхагIе а вовзаш вар сона. Со бIаргаяйча, велакъежа: — «Хьо сенна коргагIъяннай? — аьлар цо.— Ер гIалгIашта мара доагIаш дац!» ХIанз дагадагIац сона айса цунга мел аьннар. Бакъда, велар сиха-м дIадаьлар цунна. «Яле. хьай Iаьсий долча дIагIо!», — аьнна тIачайхар сона из.

Улица юкъе латташ цхьа ха яьккхар аз. Нах машинашта дIа тIа ховшабеш бар. Са лоалахо Аьсет а бIаргаяйра сона. ЦIогIа детташ салташца къувсаш яр из. Эрсий мотт кхетабацар цо. Салташа берашта яа хIама хьаэца йоахар. ХIаьта, Аьсет, шоай цIагIа, маро а маьр-дас а гулдаь хинна кIоръашн жайнашн тIадотта гIерташ яр. Согахьа хьа хьожаш саг вацар. Сай Iаьсий долча дIаяхар со ферме. Сайрийна со чуйоагIача хана юрта яьсса яр. ХьалхагIа хIара коа латташ хинна салтий хIанз цхьаннахьа - шиннахьа хьагулбенна багIар. Тхоай лоалахой коашка а отарашка а даьхна доахан дIаара хийцар аз цу бийсана. Кхыча къамех цхьа ткъаьх саг вар Мочкъий - Юрта, тха цIалгача хьагулбеллар уж. Цу гийначьа районера цIавеннавар Яков яхаш вола тха лоалахо. «Колхоза председатела декхараш кхоачашдергда аз», — аьлар цо. ХIаранена цхьаьца декхар тIа а диллар. Вешта сога-м сай Iаьсашка хьежа аьлар. Иштта къамаьлаш а лаь дIан-хIан къаьстар тхо. ГIанахьа долаш санна хеталора сона айса леладер.

Iуйрийнна ферма дIа а йодаш, кулга ка хаддалца цига болх бийя, чу йоагIар со тIехьарча деношка. Цхьадола гIалгIай хинна доахан салташа дIадигар. Вешта, дукхагIдараш бешамашка гIолла ча аргIашта тIа а ухаш лелаш дар. Нувр тилла говр а яр цу доахана юкъе. Саг тIа вутацар цо шийна. Массехказа из хьалаца гIийртар салтий. Юххера а, пох хIама хургдоацилга хайча, автомат теха йийра из.

Нах дIабигача кхоалагIча бийсанна тха корах шортига хIама техар. Со дIаара хьежача цхьа саг латтар кора кIала. Укх юрта вахаш хиннача Газдиев Иналкъий воI вар из.

— «Наташа, мичахьа бигаб тхабараш?, — аьлар цо. Цунга фу аргда ца ховш йисар со. ХIанз сона дагадагIац оаха дийца къамаьл. Цхьанахьа хиннав ше, аьлар, мотт сона цо. Бакъдар аьлча дага-м дагIац. Тхацига хIама а йиар цо. Баламашта тIакхессача плащ-палатка кIала пхьа герз уллар цунна. Вешта, цо фу леладора, из миччахьара воагIара дагадагIац сона. ХIама диаь ваьлча шорттига ара а ваьнна, дIавахар из. Сахулаш юрта тIехьашка дIан-хьаи еттача автоматий таташ хьахезар тхона. Таханалца цу сагах фу хилар ховш яц со.

БIаьстя йоалашехьа кхычахьара нах хьааха болабелар юрташка. Лоамашкара хIирий, гуржий, эрмалой, цхьаьца - шишша воагIаш, даьсса лаьтта цIенош дIалувцар.

Покхача саго уйлангахьа а яха къамаьл сацийтар. Со а ва сай уйлаш еш. Сона хьалхашка улл са юрт. Дехьара а сехьара а гIалгIай мотт хоза сона. Дийна диссад гIалгIай къам. Сецадац цун вахар...

Ж. БОГАТЫРЕВ,

Доазол дехьара

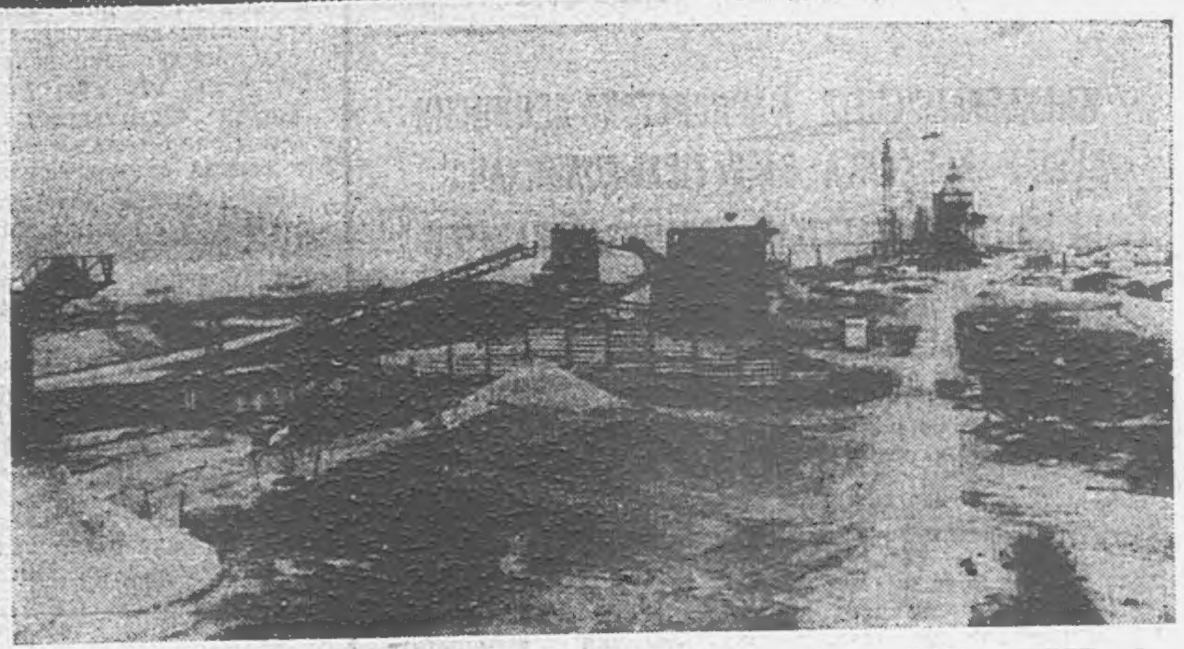

Дунен тIа массе моттигашка айенна ювцаш йола экологе проблема ца кхоачаш йисанзар Венгрега а. Демократеи гластностеи хьалашка маьхка бахача наха, республика общественни низаша дIахайтар Габчикова — Надьмарош яха гидрокомплекс боккхача боараме Дунай яхача хитIа хьалъеш хиларца дувзаденна шоаш цIенхаштта сагото еш хилар. Массехк шера Чехословакеи Венгреи цхьана кхоачашъеш йола из проект, цуа автораштa хетачох, кемаш делара хьалаш тоадара, электроэнерги дукхагIа яккхара, хин ерригача участке хий чухьедара кхерам дIабаккхара лаьрхIа я. Цига экологически лоархIам бола сооруженеш хьалъе а лерхI, гонахьара среда ма могга кIезигагIа цу гIишлоно бIехьергйоалаш.

ВНР общественни Iаьдало беча IоткъамагIа Надьмароше сунт тохаран станци хьалъяран деш дола балхаш совцадайтад. Из да Венгре оагIорахьарча проекта дакъа кхоачаш ца дайта лерхIалга. Будапеште хилар шин оагIорахьара переговораш. Цига хьалъеш латтача гидроузла хьакъехьа шоашта дагадар дIа-юха оалаш къамаьлаш дир правительствашта керте латтараша. Ховш ма хиллара, Чехословацки оагIоно 80 процент шоай декхараш кхоачашдаьд. Дукха ха йоаццаш иштта вIашагIкхийтар ювцаш йолча, Венгерски общественноста дагайоалаш йолча, проблемай даькъе тохкамаш де болабеннача ВНР а ЧССР а Iилманхой. Из проект кхоачашъярца ювзаеннача принципиальни дуккхача положенешта вIаший баргтIабаьхкар, бакъда белгалла тайптайпара уйлаш йолаш моттигаш а хилар. ХIара оагIоно оттайир хIанз кIоаргга тохкаш йола предложенеш. Шинна оагIонна пайдане хургйола вариант лохаш ба уж — ховш ма дий, бухсоцаш дувцаш дар цхьана дIайолаьяча проектагIа долга, цун эффективность шинна а маьхка низаш оарцагIа дахарах тийша хургья. Октябрь бутт чакхбалалехьа цIаьхка вIашагIкхета лерхI цар, цига хоадам боллаш решени тIаэцаргIолаш.

СУРТА ТIА: Надьмароше йоассаенна гIишлон площадка.

МТИ—ТАСС сурт.

Наха бе болх ца хилар кхерам бий теш Монголена

Бераш деш хилара хьакъехьа дунен тIа эггара хьалхарча моттиге я Монголи (баха нах 2,8 процент тIакхет цига). Цунга хьежжа дукхагIа я къахьегама ресурсаш а. Цунца дувзаденна болх беш болча наьха проблемех дувц Монголпресса корреспондента МНР къахьегама ресурсай Паччахьалкхен планово - экономически комитета начальника Д. Паацайс.

Укх тIеххьарча хана хиннача бахача наьха переписагIа (1989 шера январь беттa) ши миллион нах бахача Монголе общественни производстве болх ца беш 27 эзар саг ва. Малашб уж? Уж цIен-ноаной, бе болх боацараш е кхыбола нах ба?

— Уж берригаш а бе болх боаца нах ба ала йиш яц. Царех дукхагIбараш дукха бераш дола ноаной, цIенноаной е зIамигача карарча берашка хьожаш бола ноаной ба (Монголе цхьан дезале юккъера пхиъ — ворхI бер да). ХIаьта цар буци общества пайда? Цу наха юкъе ба сезонагIа болх беш бараш а.

Юххьанца хетачул чоалханегIа да хьал. ДIауйла ел оаш: болх ца беш мукъа нах ба, хIаьта квалифицированни болхлой ца тоъаш хилар бахьан долаш дуккхача промышленни предприятешка станокаш болх ца беш латт. Кхы цхьаькха а да хьал аттача доаккхаш. КIезигагIа нах а болаш болх беш хилча пайданегIа хургдолаш предприятеш хозрасчета тIа яларца дувзаденна хIанз болх беш барех цхьабараш мукъабовлийтаргба.

— Аз кхетадечогIа, Монголе бе болх боацаш нах бац. Бакъда, къахьегама ресурсех рациональни пайда эцара проблема из бахьан долаш аттача ялац, е шишегIа дIа а ялац. Из кхоачашъергйола никъ малагIа ба аьнна хет хьона?

— Промышленносте наха шин-кхаь сменагIа болх бергболча довла доладеннад тхо, цу гIулакхо йиш хулийтаргья боахам лелабара кердача хьалашка довларца дувзаденна мукъабовлача наха бе болх бала. Нах кхотабенна бахача моттигашка зIамига предприятеш е йоккхийча предприятей филиалаш йоахкаргья.

Монголе материальни производстве болх беча нахах аханел дукхагIбараш юрта боахама къахьегамхой ба. Производительни низаш шоай хана дIа-са нийсдеш гIалаташ даьдар юртарча моттигашка. ХIанз алхха юрта дукхагIа ехк оаха моттигера бийдал чакхйоаккхен кийча продукци арахецеи зIамига а юккъера а предприятеш. ХIаьта хьайбашкара йоала бийдал — дулх, шура, тха — хьалха кIеззига мара кийчъяцар ше йолчча моттиге, дукхагIъяр бIаьш километраш гаьна йоккхийча городашка дIанхухьар. Из дукхагIча даькъе кхетамца дац. Цудухьа дукхагIйола бийдал ше хьахулача моттиге чакхйоаккхаргйолча довла гIерт тхо. Цо йиш хулийтаргья юрта бе болх боацача наха къахьега моттигаш яла а.

Бакъда, цу деррригача гIулакхашка хилийта ловш дар хьахулийтаргдац, нагахьа санна, уж дукхача тайптайпарча социальни гIулакхашца чIоагI ца дой, вешта аьлча, наьха вахара, быта, салаIара хьалаш тоадергдола гIулакхаш ца дой, юрта боахамера къахьегам, цох луш дар, болх бара хьалаш эргадахьа тоа ца дой.

Машинаш ергйола отрасль йилла а гIерт тхо. Цига болх бе кхы тIа а нах эшаргба. Юххера а, оттаеш я гIо дара боахамаш мамогга дегIадоаладара, баьцадаарашн сомашн кхебара а программа. Из кхоачашъяро йиш хулийтаргья кхы а эзараш болча наха бе болх бала.

— Монголе бе болх боаца нах ба, хIаьта Европа цхьадолча социалистически мехкашка болх бе нах тоъаш бац. ХIара шера, ховш ма хиллара, эзараш бола монгольски болхлой ЙIаьхха ха йоаккхаш шоай балха говзал лакхъе цу мехкашка ух. Масала, дIадахача шера иштта ЧССР-е вахийтар шоай яраш санна йолча предприятешка ворхI бIаьнел дукхагIа саг. хIаьта Болгаре предприятешка — бIаьннел совгIа. ХIанз Советски Союзе оттаеш я цу тайпара барт бара проект. Цул совгIа, цу мехкий профессионально - техническ и училищашка деша ух эзараш бола кагий нахи мехкарийн. Царех дукхагIбараш, балха говзал а Iомайийя, цхьан — кхаь шера шоай хургйолча специальностагIа болх беш ба. Вежарашха долча мехкий интеграци тIехь - тIехьа лакх ме лу боахама комплексе балха цу тайпара формаш лакхлургья.

Бакъда, хьалхагIа мехка чурча бахача наьха миграционни хьинар айде декхарийла да вай. Миграционни боламаш, вешта аьлча, бе болх боаца баха нах (малхбузера районаш) болх бе нах ца тоъача (гобийски) районашка ахаро гIо дергда къахьегама ресурсех рациональни пайда эца. Из дош теркал де деза нах готта бахаш хилар — из цар шоай гIулакх долга.

— Хьона хетачогIа, малагIа лоархIам болаш я къахьегама ресурсех рациональни пайда эцача паччахьалкхено могаеш йола кооперативаш, индивидуальни къахьегам, дезала подряд, аренда?

— Гаьнна ширача хана денз ремесленникаши мастеровойши боккха лоархIам болаш хиннаб монгольски халкъа вахаре. Экономикана тIехцентрализаци яр бахьан долаш уж геттара кIезига бисаб. Дуккханахьа хIанз яьссача моттигера дIадоладала дезаш да тхо. Сона хетачогIа индивидуальни къахьегам эггара хьалха дIаболабалийта беза цIен-ноаноштеи дукха бераш долча ноаноштеи юкъе.

Кооперативех аьлча, тамаш я хIанз царна «сов болча наьха» проблема кхоачашъе моге. ХIанз мехка бIаьи езткъеи гаргга мара яц уж. Бакъда, хIанз кооперативни болам дIабоаржабеш, могабеш а ба. Цхьа ха яьлча цар цхьадола дакъа лоацаргда наха бе болх хилийтара юкъе. Мехка йолаш я балха моттигаш хьалъюзаш йола кхыйола резерваш а:

(Монголпресс—АПН).
Улан-Батор.